

GEOGRAFIJA AZIJE

ISLAM I DEMOKRACIJA NAKON ARAPSKOG PROLJEĆA

3. predavanje

Izv. prof. Jelena Lončar

UVOD

Stanovništvo nekih arapskih država počelo buniti protiv svojih vlada u prosincu 2010.

Većina stanovništva je mlađa od 30 godina, nezaposlena i bolje obrazovana od svojih roditelja.

Digitalni društveni mediji omogućili su stvaranje nove, virtualne javne sfere koja omogućuje aktivistima zaobilazanje zabrane slobode, govora, tiska i udruživanja nametnutih od strane autoritarnih vlada.

U prvom desetljeću 21. st. sudjelovanje u ovoj virtualnoj javnoj sferi približavalo se kritičnoj masi.

Do ljeta 2013. postalo je očito da ustanci arapskog proljeća nisu uspjeli proširiti demokraciju osim tamo gdje su i započeli - u Tunisu.

ARAPSKO PROLJEĆE

Ustanci arapskog proljeća -

predstavljaju samo najnoviji razvoj (u zadnjih 100 godina) u borbi za dobro upravljanje i narodni suverenitet u zemljama s muslimanskom većinom.

Pokretale su ih ***dugogodišnje pritužbe*** protiv autoritarnih vlada - kolonijalnih i postkolonijalnih.

Neki su smatrali da nedemokratske vlade predstavljaju preferirani ili možda čak potreban oblik vladavine za Arape, pa i muslimane općenito.

Sl. 1. Egipat: trg Tahrir – protesti tijekom Arapskog proljeća

Izvor: Aljazeera, <https://balkans.aljazeera.net/gallery/2020/12/17/fotogalerija-kako-je-krenulo-arapsko-proljece>

NOVE POLITIKE NA POČETKU 21. ST.

- Godina 2011. bila je vrijeme rastućih prosvjeda u svijetu - akcije u okviru Arapskog proljeća prednjačile.
- U cijelom arapskom i drugdje u svijetu rastućih gospodarstava, postoji siromaštvo i ekonomska **nejednakost visoke razine**.
- Ova uskraćenost daje temelj snažnom **osjećaju nezadovoljstva među stanovništvom**.
- **Siromaštvo i ekonomska uskraćenost** su dugotrajni problemi - i često su akutniji u zemljama koje nisu doživjele velike demonstracije u okviru Arapskog proljeća.
- Novi pokreti imaju mnogo dimenzija.

Ipak, većina prosvjednika nije bila iz najsiromašnijih slojeva društva.

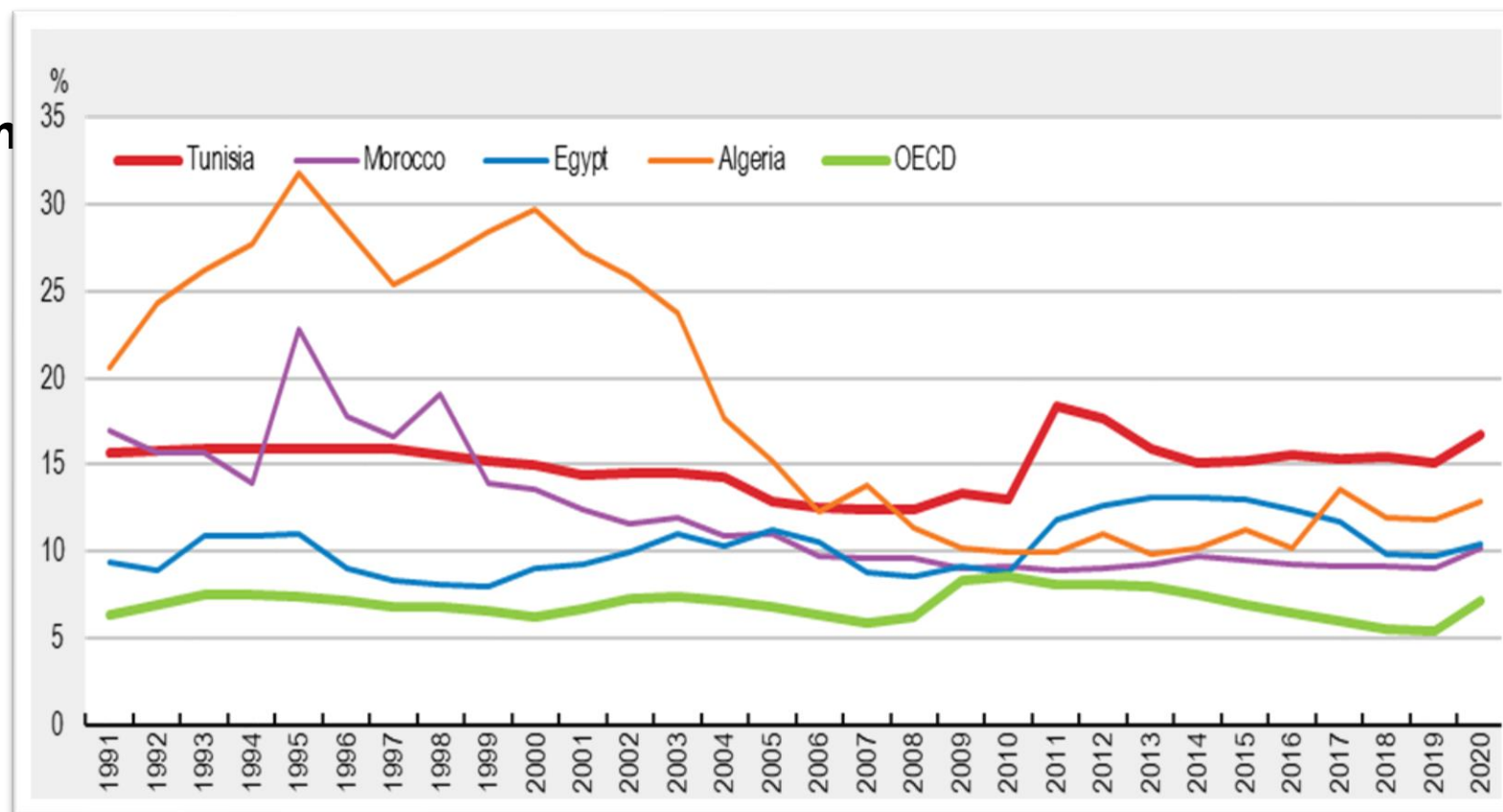
Novi pokreti **nisu bili izrazi klasnih napetosti** u njihovim društvima.

Zahtjevi su se temeljili na okončanju autoritarne vladavine, korupcije u vladi i veće jednakosti.

Mladi su bili i jesu najopterećeniji ekonomskim problemima.

Čak i u relativno jakom gospodarstvu poput tuniskog, stopa nezaposlenosti mladih bila je oko 25 %.

SL. 2. STOPE NEZAPOSLENOSTI U NEKIM ARAPSKIM DRŽAVAMA I OECD-U

Izvor: <https://oecdecoscope.blog/2022/04/04/improving-skills-and-employment-opportunities-in-tunisia/>

ŽENE U OKVIRU ARAPSKOG PROLJEĆA

Žene - bile važan element u pokretima Arapskog proljeća.

Vrlo **brojne** kao okosnica pokreta.

Nakon 20 godina moderniziranog tržišta rada i pristupa visokom obrazovanju, 'arhetipska' voditeljica i organizatorica prosvjeda - obrazovana mlada žena.

Nedostatak strukture omogućio je mladim ljudima i ženama da imaju značajan utjecaj u oblikovanju pokreta.

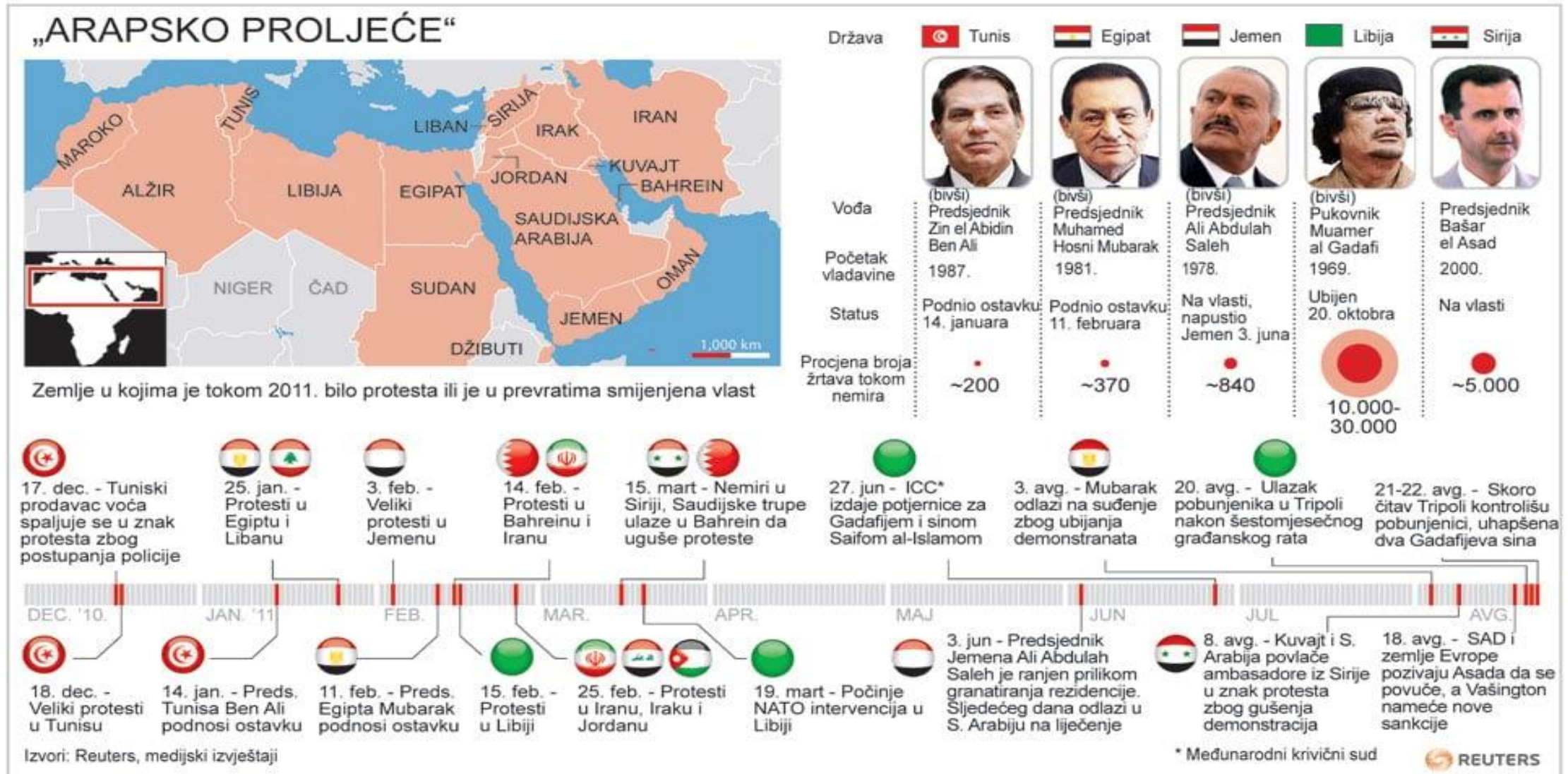
Novi pokreti opisani su kao pokreti bez vođa.

SL. 3. ŽENE NA PROSVJEDIMA 2011.

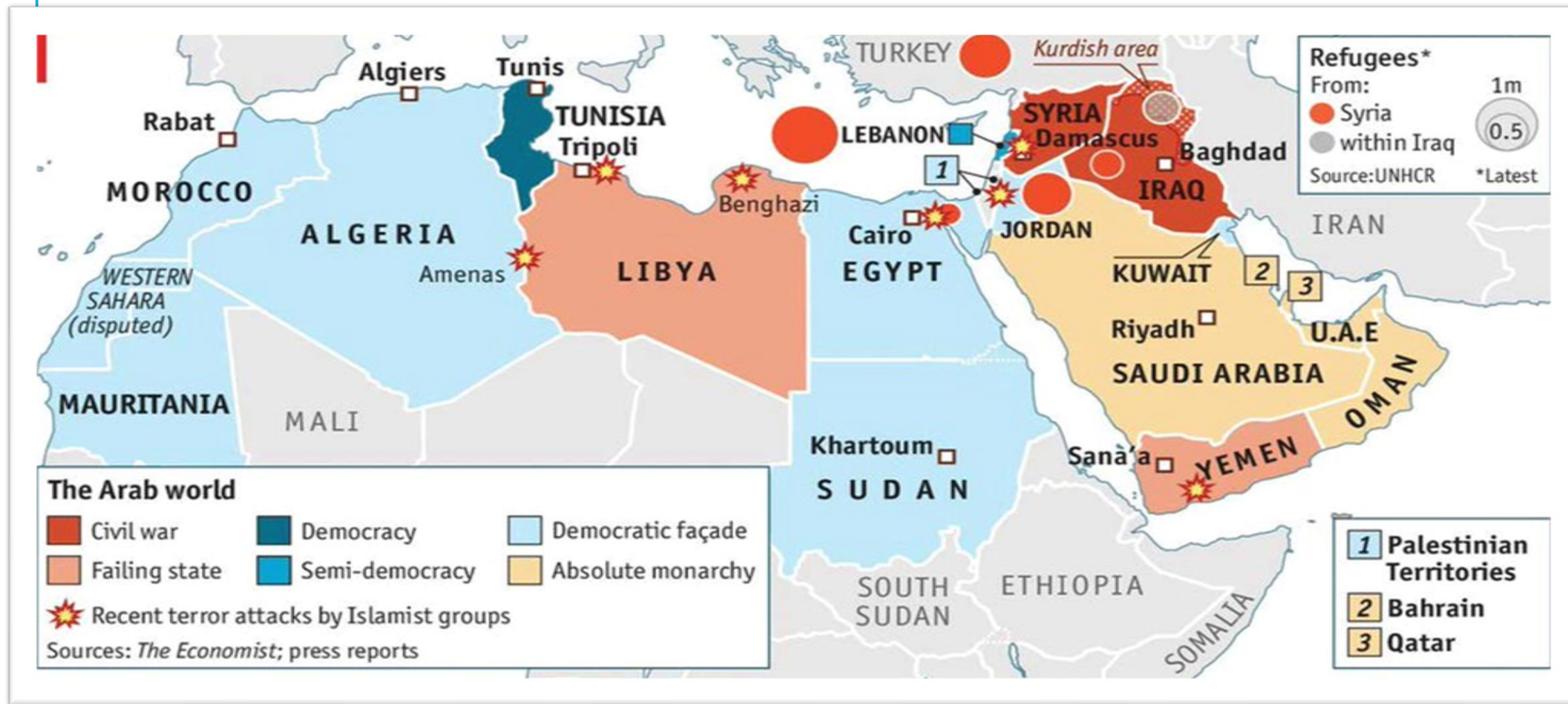

Izvor: Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/sto-je-ostalo-od-arapskog-proljeca-neke-su-drzave-u-gorem-polozaju-no-duh-pobune-je-ostao-ziv-1454461>

SL. 4. VREMENSKI SLIJED DOGAĐAJA TIJEKOM ARAPSKOG PROLJEĆA

SL. 5. ARAPSKO PROLJEĆE 10 GODINA POSLIJE

TUNIS

Tunis - **kolijevka Arapskog proljeća.**

Mohamed Bouazizi, 26-godišnji ulični prodavač – njegov je čin samospaljivanja je pokrenuo revoluciju.

Iako je Tunis imao samo dva predsjednika - ***Habiba Bourguibu i Zinea El Abidine Ben Alija*** — od stjecanja neovisnosti od Francuske 1956. mnoge su zapadne nacije prihvatile njegovu autoritarnu vladu.

Većinom je **homogenog stanovništva** s nekoliko etničkih, plemenskih ili vjerskih podjele.

Ima liberalizirano gospodarstvo; a srednja klasa nije bila samo pozamašna, već i dobro obrazovana i produktivna.

Dohodak po glavi stanovnika bio je dvostruko veći od dohotka tuniskih susjeda, Maroka i Egipta, a i veći od Alžira.

SL. 6. I 7. PROSVJEDI U TUNISU; MOHAMED BOUAZIZI

Izvor: NPR, <https://www.npr.org/sections/parallels/2014/01/14/262357235/is-this-arab-spring-country-finally-getting-it-right>

Izvor: The Times, <https://www.thetimes.co.uk/article/an-ordinary-man-on-a-bad-day-he-changed-the-world-mwbkcxfwjs9>

Revolucija će biti izazvana od strane običnih građana kojima je bilo dosta:

- prešutnih vladinih pogodbi,
- ekonomske neravnoteže,
- neobuzdane predatorske korupcije,
- slamanja političkih nezadovoljnika — podjednako islamista i sekularista
- kao i nedostatka stvarnog političkog sudjelovanja.

Ben Alijev režim (1987.–2011.) -

vješt u kontroliranju slike i održavanju iluzije zapadne sekularno-arapske sinteze.

Prosvjedi su izbili u neprivilegiranim područjima na jugu – koje je poznato kao "**rudarski pojas**„.

Do drugog tjedna u siječnju prosvjedi u predgrađima Tunisa su se proširili, **potaknuti društvenim medijima** poput Facebooka i Twittera.

Kroz njih su mladi prosvjednici organizirali i koordinirali masovnu mobilizaciju građana da dođu u glavni grad Tunis.

Progresivna **fasada** Ben Alija - ali njegov odgovor otkrio je pravu prirodu njegova režima.

Sigurnosne snage - sastavni dio predsjednikovog prisilnog upravljanja - upotrijebile su brutalnu silu protiv prosvjednika.

Porastom poginulih, Ben Ali se povukao i najavio neviđene ustupke.

Propašću tih ustupaka, uveo je izvanredno stanje, smijenio cijeli svoj kabinet i obećao parlamentarne izbore u roku od 6 mjeseci.

Sl. 8. Zine El Abidine Ben Ali

Izvor: BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-africa-12196679>

Rasporedio je vojsku s naredbom puca u demonstrante – vojska je to odbila.

U nemogućnosti da obuzda prosvjede i upotrijebi vojsku za gušenje ustanka, **Ben Ali je pobjegao iz zemlje** 14.1., i nastanio se u Jeddahu, u Saudijskoj Arabiji, gdje živi u egzilu.

Nakon njegova odlaska, Tunižani su bili manje zabrinuti za ulogu islama u tranziciji i brinuli se više o novoj vladi, njenim političkim institucijama i demokratizaciji.

Uz stopu izlaznosti veću od 50 %, većina Tunižana — oko 40 % — glasala je za **stranku Ennahda**.

Podaci ankete provedene nakon prvih izbora koji su dovele prvu **islamističku stranku** na vlast je upečatljiva.

SL. 9. GENERAL RACHID AMMAR KOJI JE ODBIO ZAPOVIJED DA PUCA NA PROSVJEDNIKE

Izvor: Justiceinfo.net, <https://www.justiceinfo.net/en/>

REZULTATI ANKETE NAKON PRVIH PARLAMENTARNIH IZBORA

78,4 % ispitanika složilo se da „ljudi od vjere” ne bi trebali utjecati na to kako građani glasaju na izborima.

Samo 30,6 % je reklo da vjeruje da bi bilo bolje da Tunis ima više vjerskih službenika u uredu.

78,5 % složilo se s tvrdnjom da je religija osobna stvar i treba biti odvojena od društvenog i političkog života.

Okolo 94 % ispitanih reklo je da vjeruje da će se revolucija donijeti bolje ekonomske mogućnosti i poboljšanje ljudskih prava.

63 % reklo je da je glavni uzrok pobuna **ekonomsko nezadovoljstvo**.

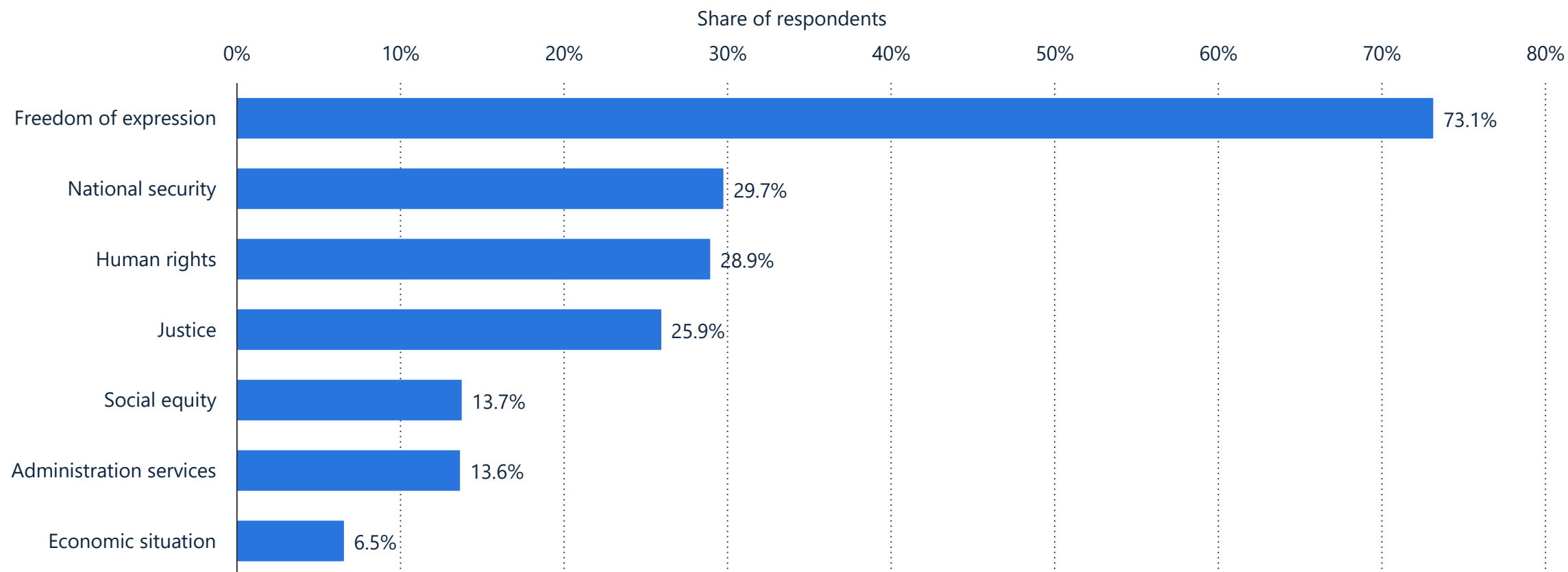
Pojava Ennahde kao pobjednika na izborima - čimbenik tuniškog identiteta, kulture i politike, ali ne i pokretač, što je u skladu se sa željama većine Tunižana.

Ipak, kao posljedica revolucije turizam je imao pad prihoda za 40 % kao i izravnih stranih ulaganja od 60 %.

Gospodarski rast je bio mali, a nezaposlenost je posvuda skočila na 20 %.

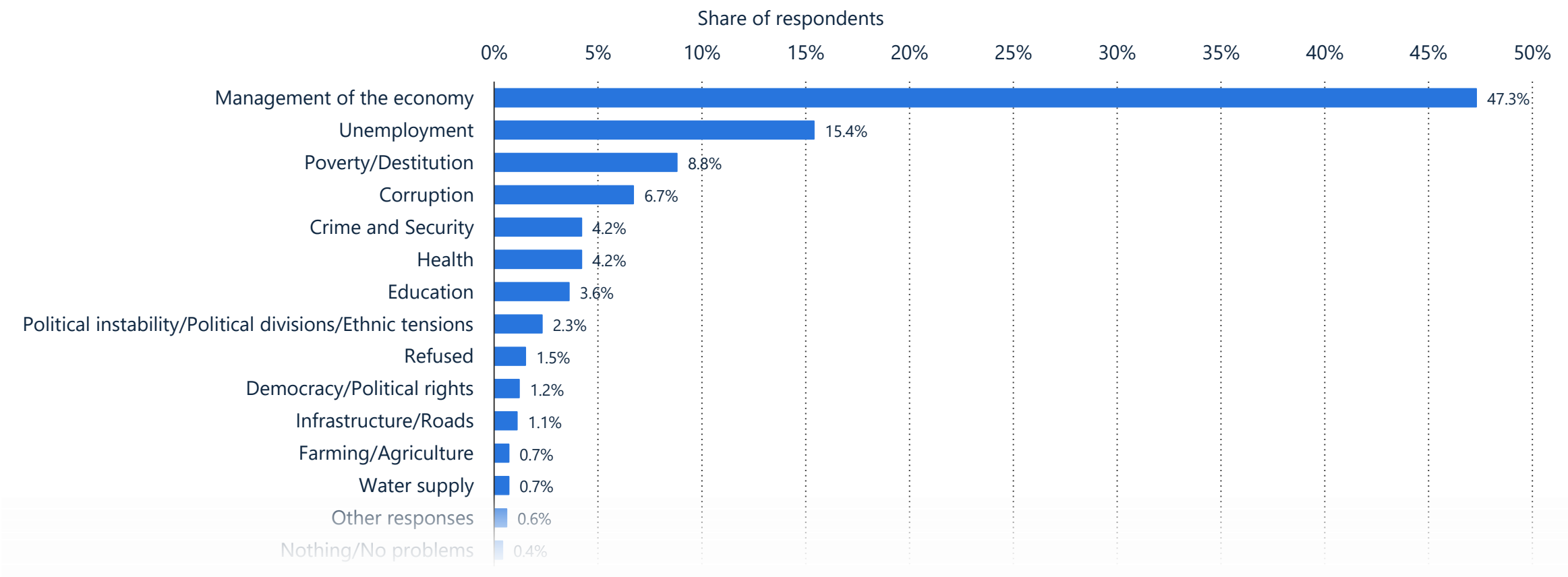
Udio ljudi koji vjeruju da se ekonomska i politička situacija nakon revolucije u Tunisu poboljšala od 2019.

Opinions on the economic and political situation in Tunisia 2019

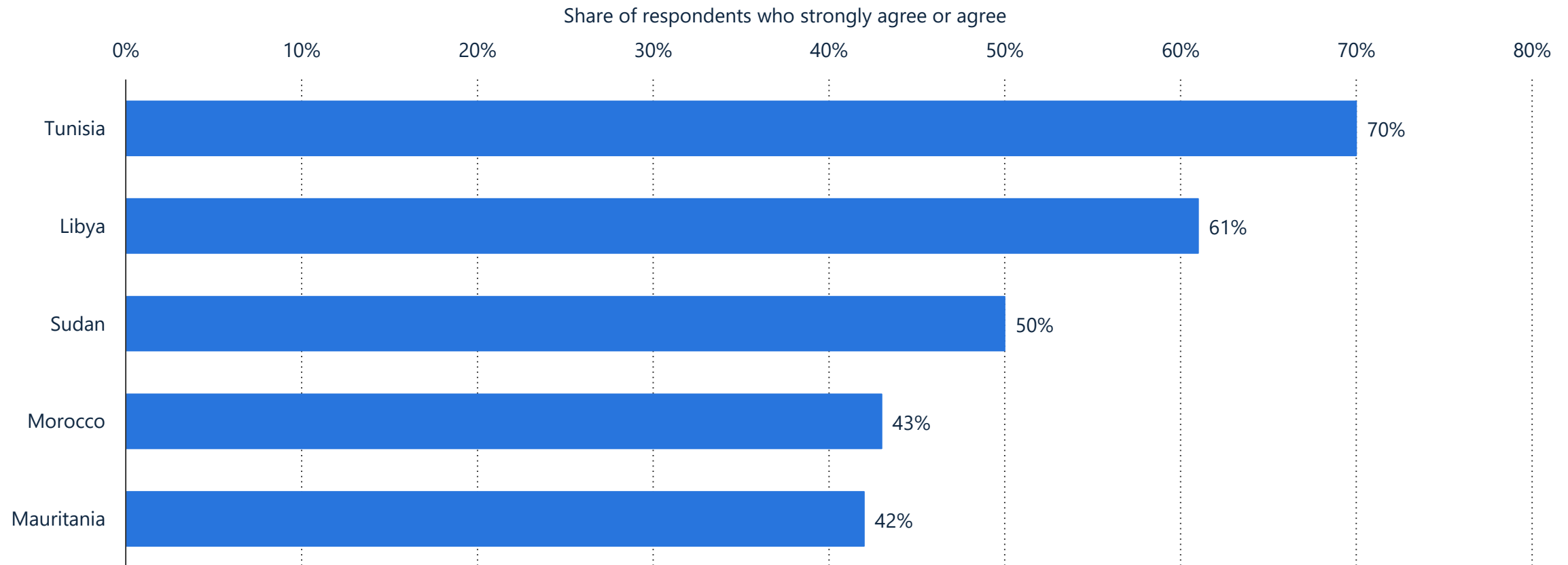
Koji su, po Vašem mišljenju, najvažniji problemi s kojima se suočava ova država i kojima bi se Vlada trebala pozabaviti?

Opinions on problems the government should address in Tunisia 2022

Udio ljudi koji vjeruju da je gospodarski učinak zemlje u demokratskom sustavu slab (u Sjevernoj Africi) od 2022., po državama

Opinions on democracy preventing economic growth in North Africa 2022, by country

SL. 10. STVARNI I POTENCIJALNI BDP U TUNISU, 2008. - 2023.

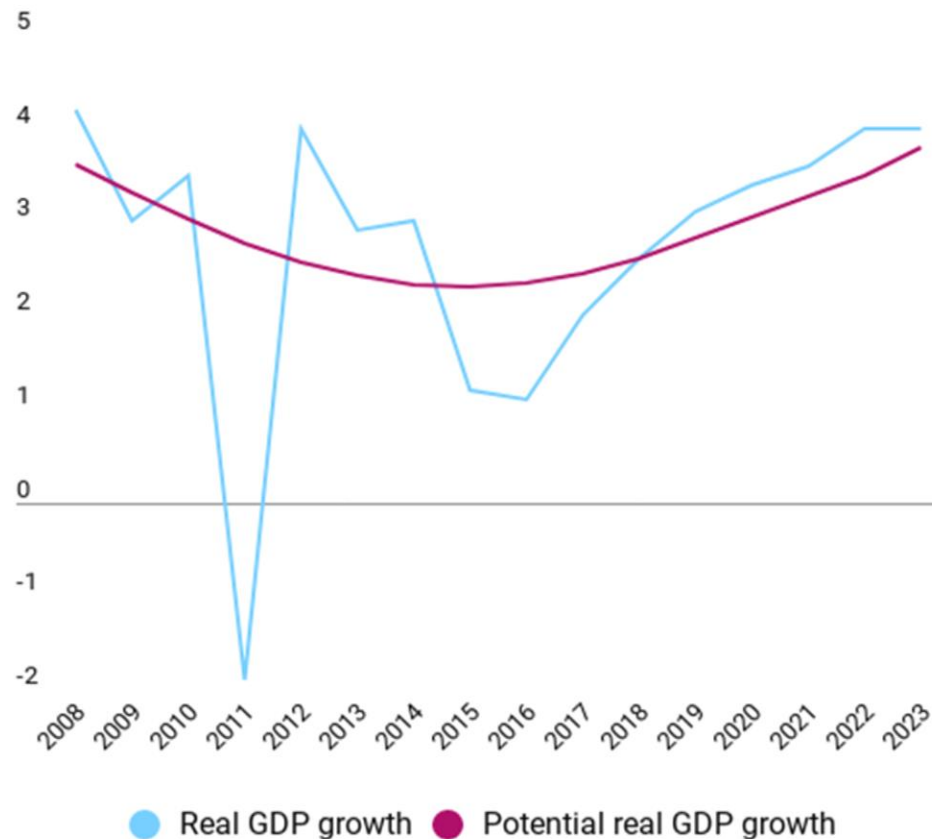
- Najveći pad BDP-a zabilježen je 2011.
- Ipak, vođen poljoprivredom i turizmom, stvarni rast BDP -a dosegnuo je 2,6 % u 2018.
- **Rast se poboljšava** - što signalizira određenu robusnost ekonomskog oporavka.
- Ovaj trend rasta nastaje zbog poljoprivrednog sektora (9 %) i uslužnog sektora (3,6 %).
- Potonji pokreću ohrabrujuće performanse u turizmu, prometu i finansijskim uslugama.
- Ali....tu su još uvijek i problemi poput **korupcije**, **neuključivanje žena u život države** i sl.

Izvor: IMF, <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/10/17/NA102218-tunisias-economic-outlook-in-four-charts>

A more robust recovery is underway

Driven by agriculture and tourism, real GDP growth in Tunisia is on track to reach 2.6 percent in 2018.

(percent)

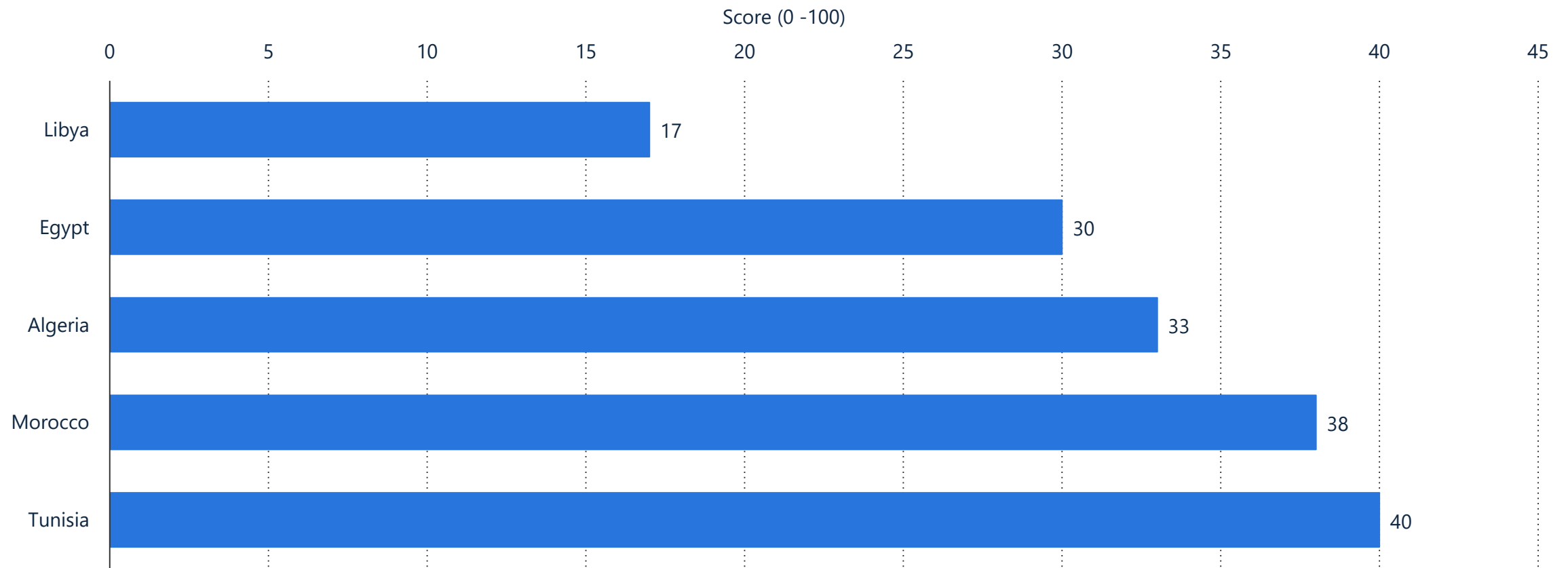
Sources: Tunisian authorities; United Nations; and IMF staff estimates and calculations.

INTERNATIONAL
MONETARY FUND

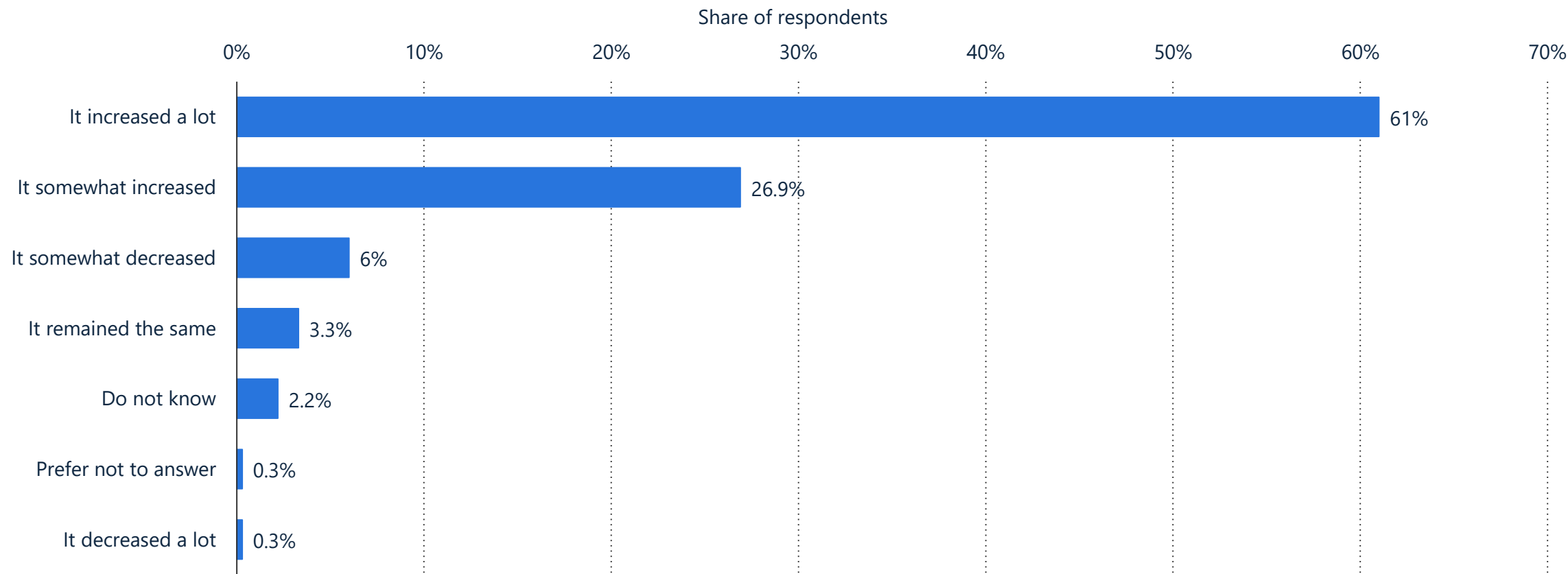
Indeks percepcije korupcije u Sjevernoj Africi od 2022., po zemljama

Corruption perception index in North Africa 2022, by country

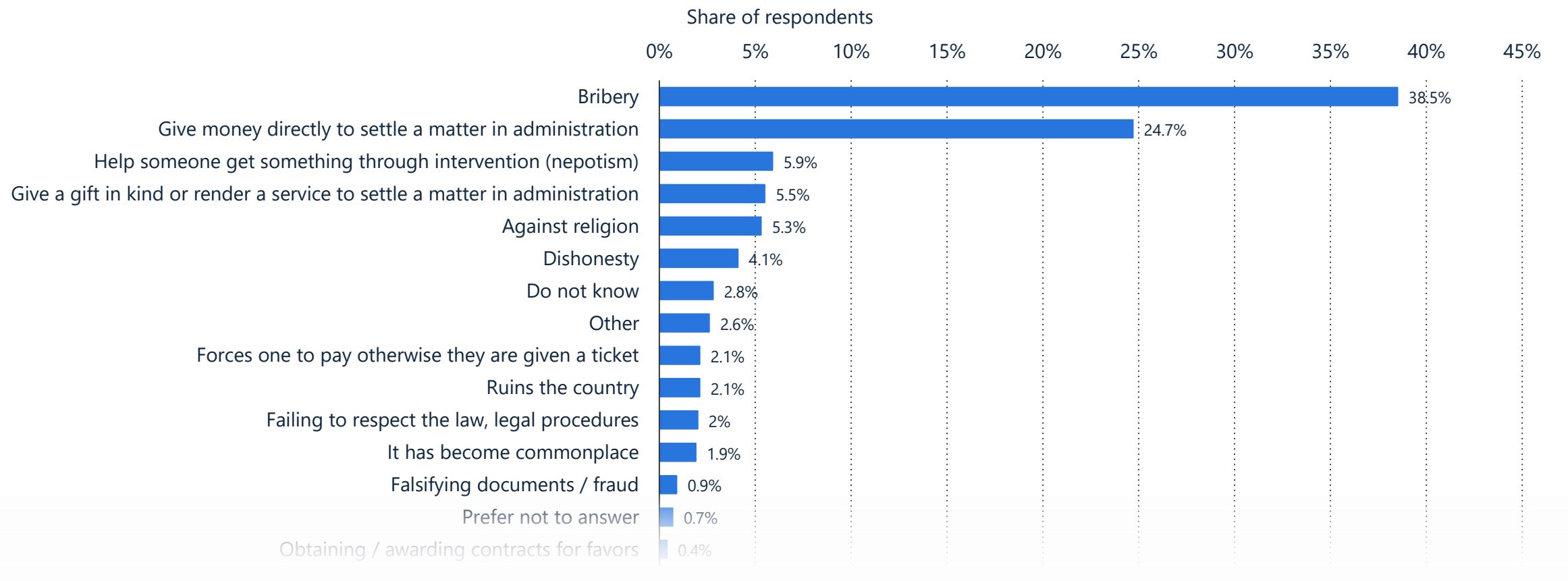
Mislite li da se korupcija u Tunisu povećala ili smanjila nakon revolucije?

Opinions on corruption levels after the Revolution in Tunisia 2019

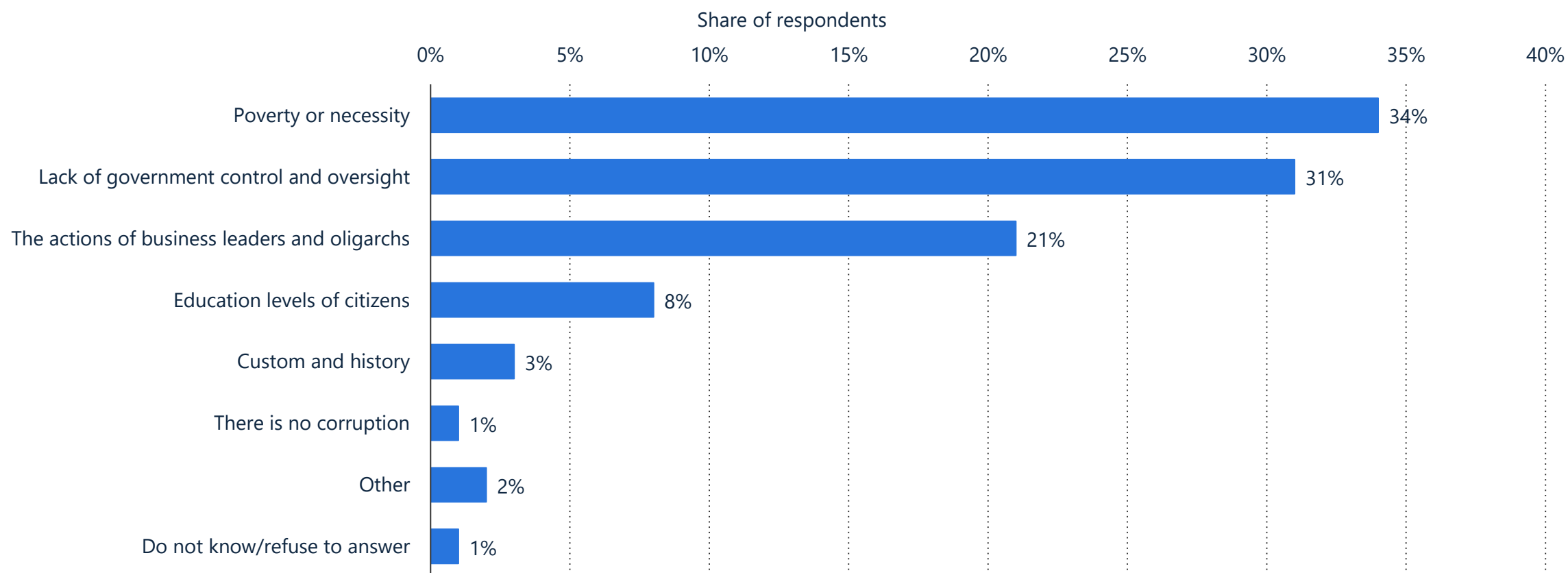
Kada pomislite na korupciju, što vam prvo padne na pamet?

Opinions on things associated with corruption in Tunisia 2019

Što je, po vama, najveći uzrok korupcije u Tunisu?

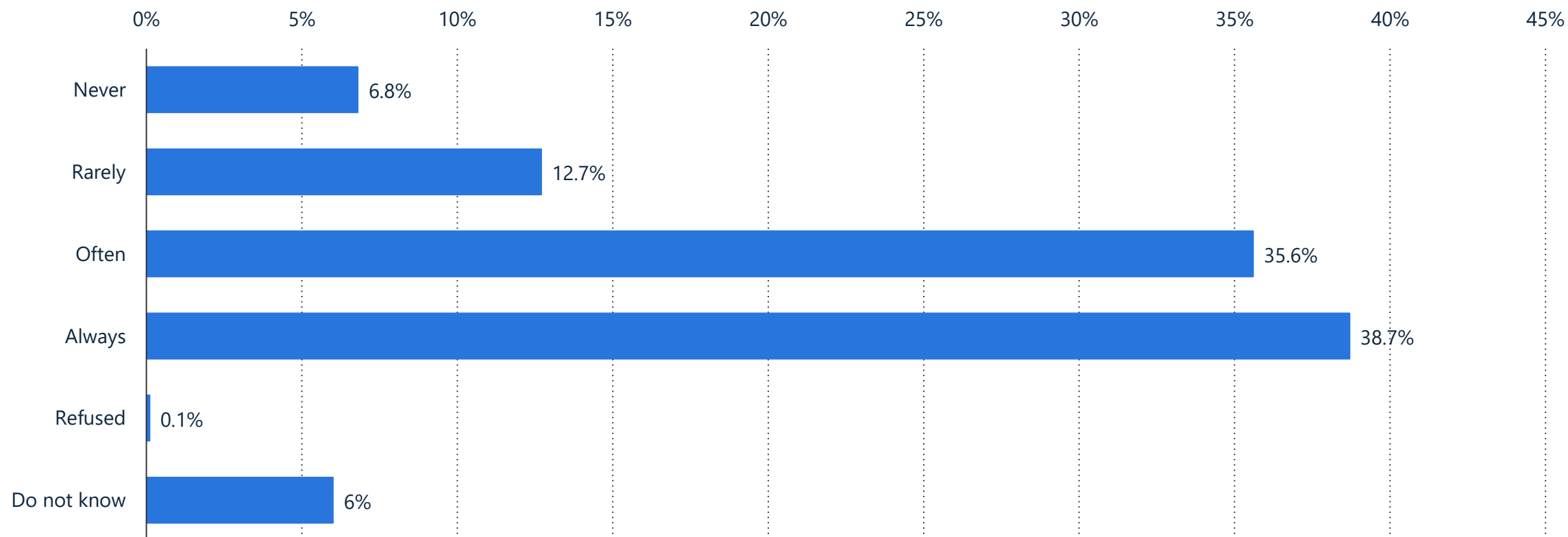
Opinions on causes of corruption in Tunisia 2020

Po vašem mišljenju, koliko često ljudi izbjegavaju platiti poreze koje duguju vladi u Tunisu?

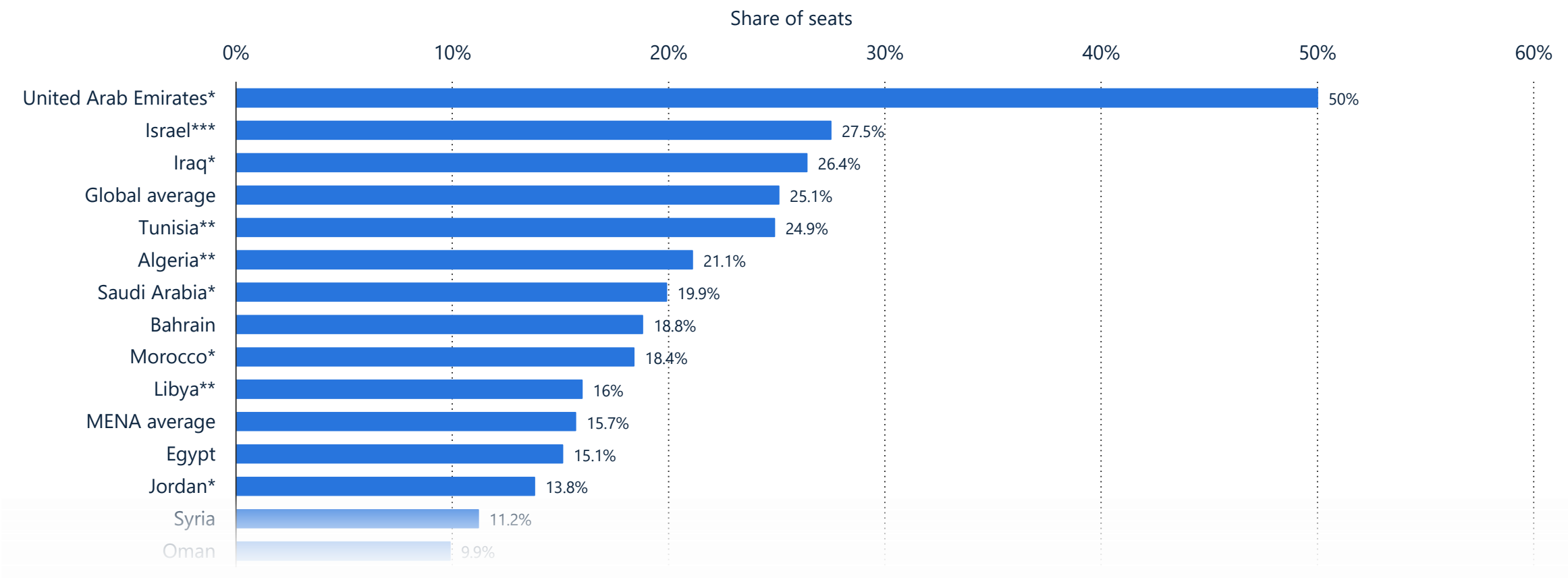
Opinions on tax evasion in Tunisia 2020

Share of people

Udio žena u parlamentarnim ili savjetodavnim tijelima u regiji Bliskog istoka i sjeverne Afrike 2020., po zemljama

Share of parliament or consultative seats held by women MENA 2020, by country

SALAFIZAM

U političkom životu - Ennahda je u početku pružila ruku salafistima kao i drugim skupinama, zbog svoje predanosti političkom pluralizmu.

Salafizam - skupni pojam za moderni fenomen koji se manifestira na različite načine.

Općenito se pod salafizmom podrazumijeva pokušaj shvaćanja i življenja islama na način na koji su to činile prve tri generacije muslimana.

Riječ salafizam potječe od arapske riječi „**salaf**“, kojom se aludira na pobožne pretke.

Ali to samo po sebi ne razlikuje salafiste od većine muslimana, jer i oni važnu ulogu u svojoj vjeri pripisuju prvim trima generacijama muslimana.

PRAVCI SALAFIZMA

Ugrubo bi se salafizam moglo podijeliti u tri pravca:

1. tradicionaliste,
2. akcioniste i
3. džihadiste.

Tradicionalisti se pozivaju na čistoću nauka. Oni pokušavaju isključiti sve (po njihovom viđenju) ne-islamske utjecaje iz života. Koncentriraju se prije svega na individualnu pobožnost i spiritualnost.

- *Politički salafizam* - njegovi poklonici svoje shvaćanje islama ne žele nametnuti samo drugim muslimanima, nego i cijelom društvu.
- Pristaše političkog salafizma odbacuju demokratske procese poput izbora.
- Ali ni to ne vrijedi za sve njih.
- U Egiptu je primjerice 2011. postojala i jedna salafistička politička stranka.

SL. 11. PRIPADNICI SALAFIJSKOG POKRETA - STRANKA AL NOUR

Treća i najopasnija skupina salafista: džihadisti ili salafistički teroristi.

Za razliku od većine salafista oni se ne odriču uporabe sile i u njoj vide legitimno sredstvo.

Svoje religiozne i političke stavove žele ostvariti i uz **pomoć nelegalnih sredstava**.

Pri tome ne vide neprijatelja samo u Zapadu, već i u muslimanima koji su drugačijeg mišljenja.

Upravo se to odbacivanje drugačijih shvaćanja islama i tvrdnja da vjera propada naziva „**takfir**“.

Time oni legitimiraju nasilje i protiv svoje vjerske subraće i sestara.

Izvor: <https://www.britannica.com/topic/Salafi-movement>

UTJECAJ ISLAMISTA

Neki su željeli da šerijat bude osnova tuniskog ustava – organizirali su česte prosvjede protiv onoga što se smatralo prijetnja islamu ili kršenjem islamske kulture i prakse.

Mobilizirale su se **nezadovoljne frakcije stanovništva** – i brojni mladi koji su se pridružili njihovom programu vigilantizma.

U jeku vojnog udara u Egiptu - koji je svrgnuo Muhameda Morsija i stavio njega i stotine njegovih kolega iz Muslimanskog bratstva u vojni pritvor, tuniska vladajuća stranka postala je jedina vlada pod vodstvom islamista u regiji.

Dana 28. 9.2013., nakon višemjesečnog političkog prepucavanja, Ennahda se povukla iz vlade.

TUNIS NAKON ARAPSKOG PROLJEĆA

26.1.2014., tri godine kasnije nakon demonstracija koje su svrgnule Ben Alija, tuniski političari uspjeli su postići **sporazum o ustavu** - to je prihvaćeno kao povijesni uspjeh.

Čelništvo Ennahde - podržalo je vladu u parlamentarnom glasovanju o povjerenju.

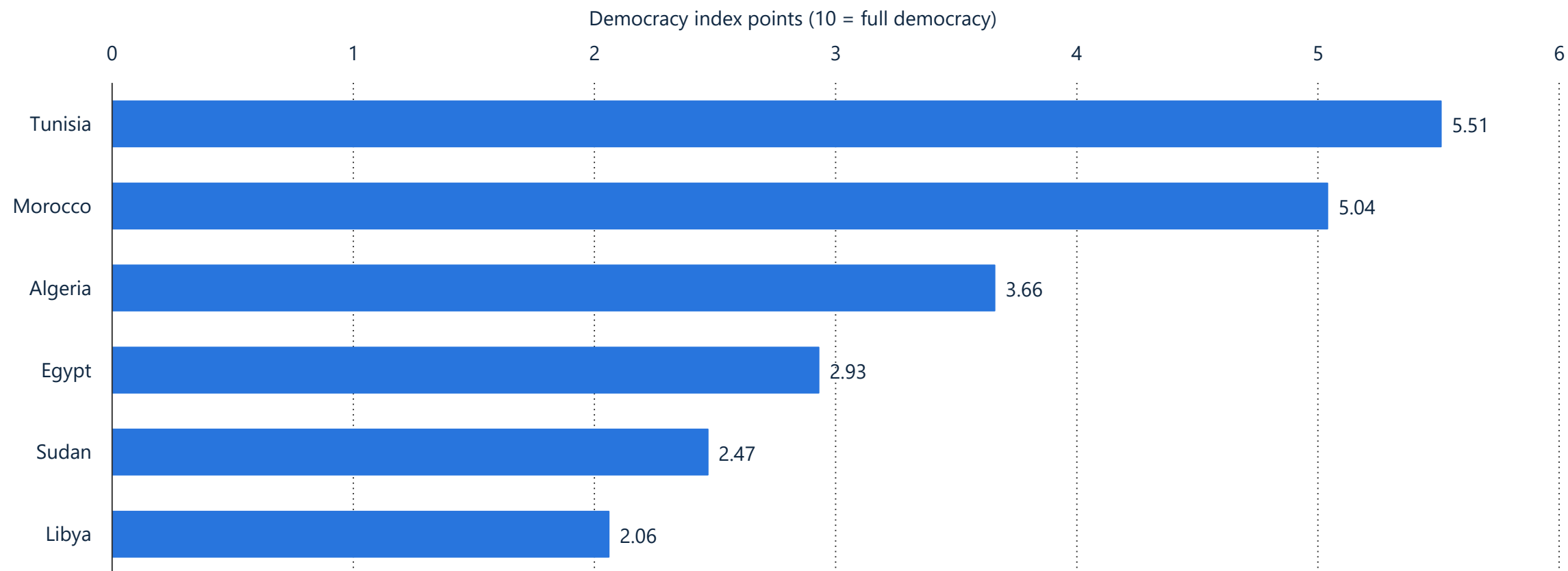
Time su pokazali svoje prihvaćanje izbornih rezultata i svoju predanost nacionalnom jedinstvu i demokratskom postupku.

Islamsko-sekularistička podjela mora ustupiti mjesto nijansiranim razumijevanju demokracije.

Ističe se učinkovitost demokratskog procesa i dobrobit zemlje umjesto ideoloških razlika i potiskivanje neslaganja.

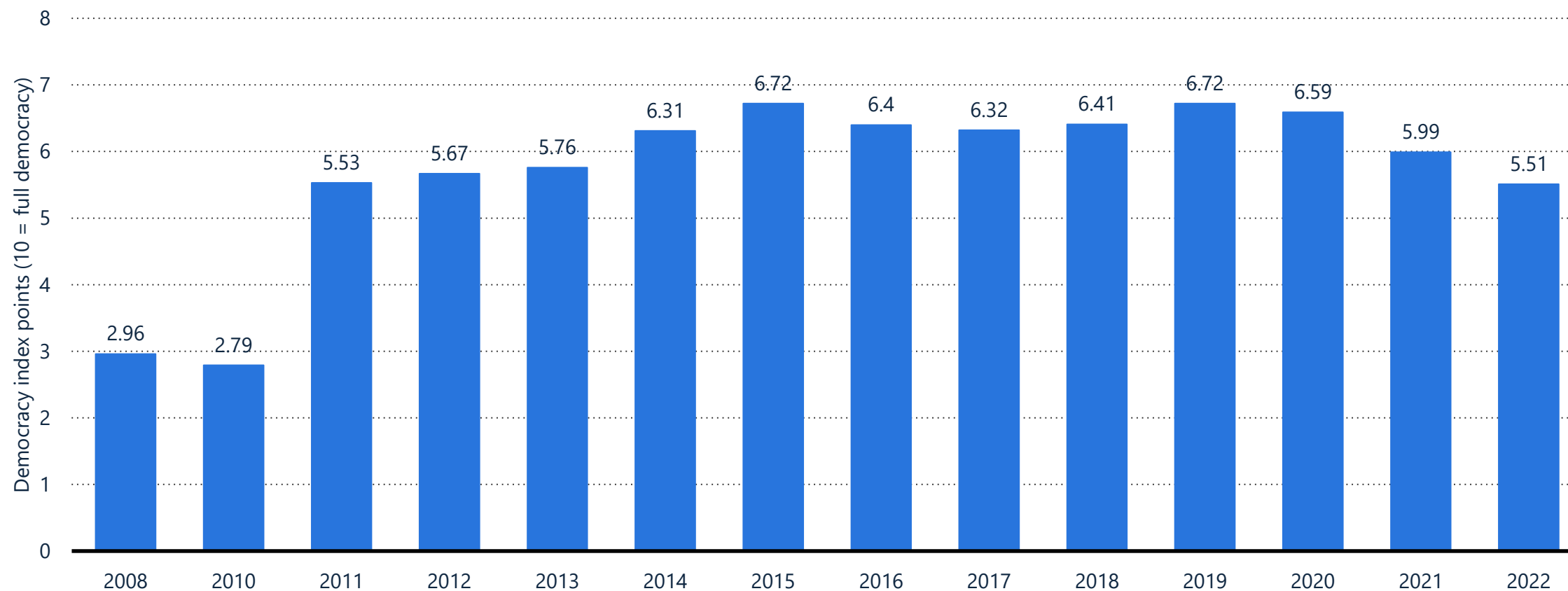
Indeks demokracije u Sjevernoj Africi 2022., po zemljama

Democracy index in North Africa 2022, by country

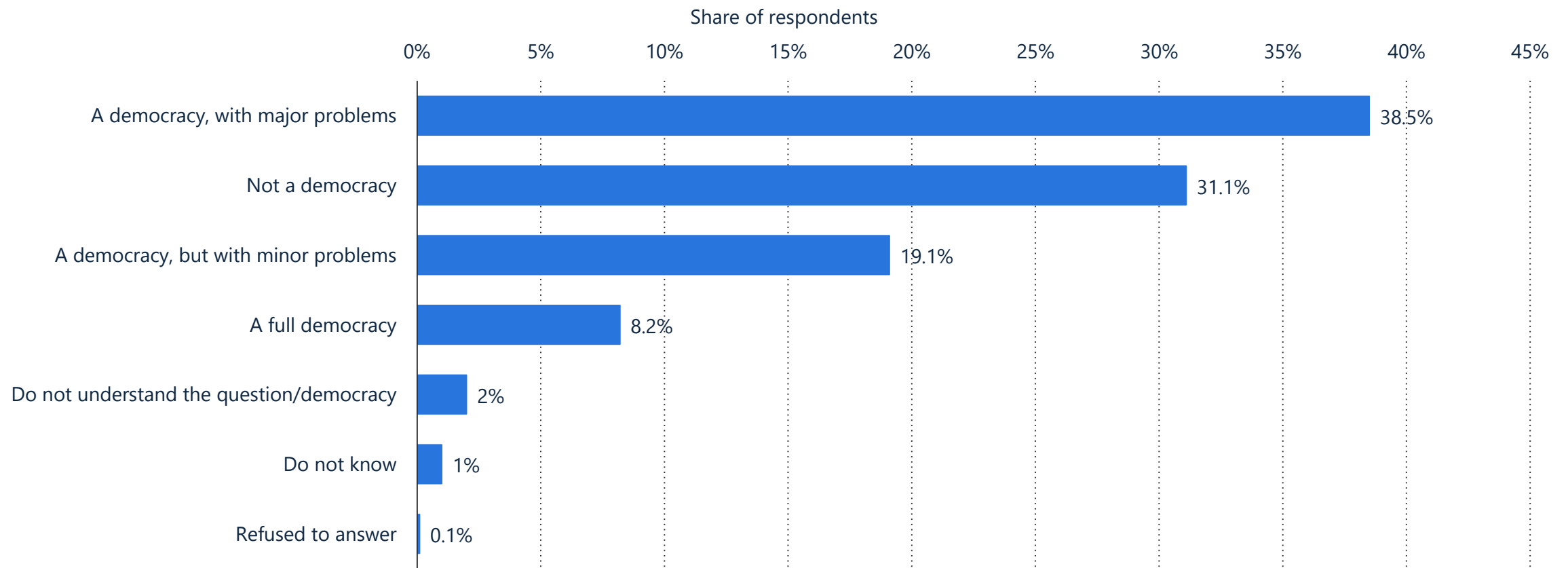
Indeks demokracije u Tunisu, od 2008.-2022.

Democracy index in Tunisia 2008-2022

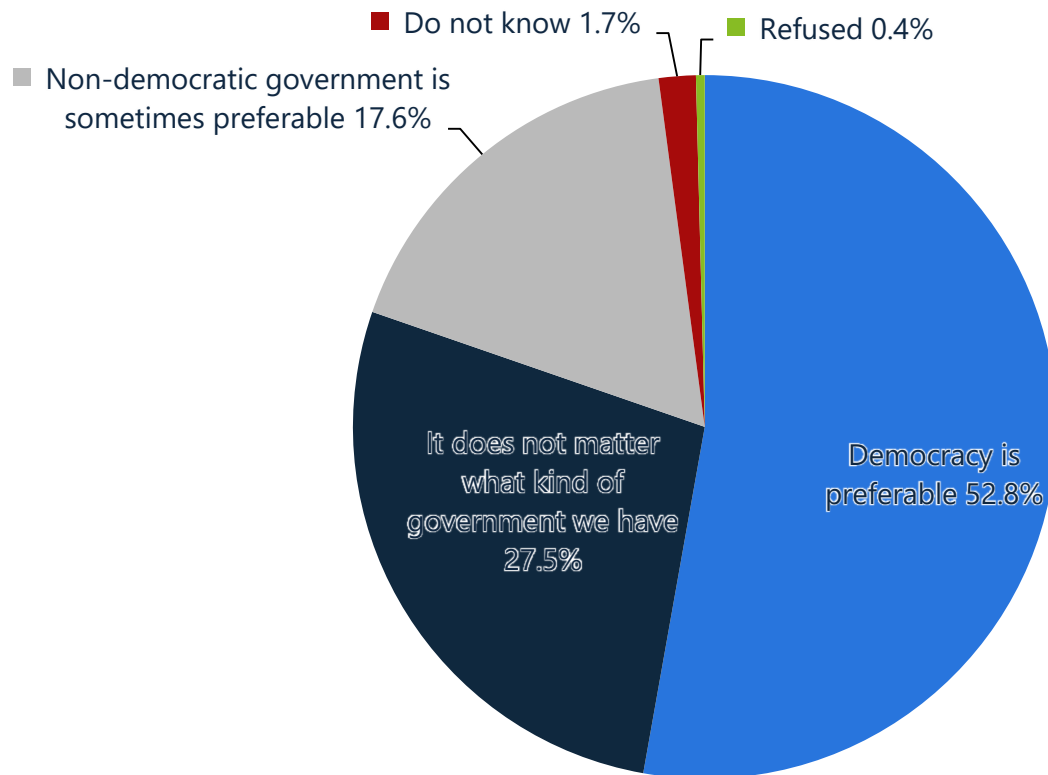
Po vašem mišljenju, koliko je Tunis danas demokratski?

Opinions on levels of democracy in Tunisia 2022

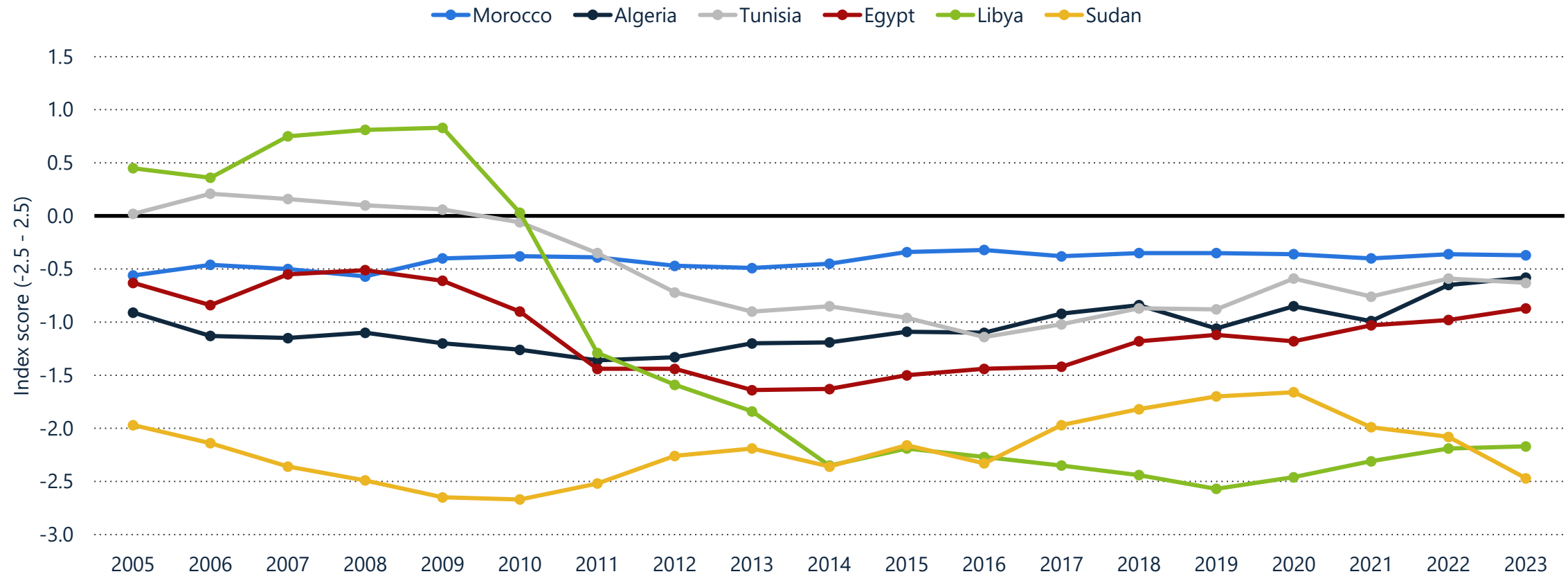
Je li demokracija bolja od drugih oblika vlasti?

Opinions on democracy as best type of government in Tunisia 2022

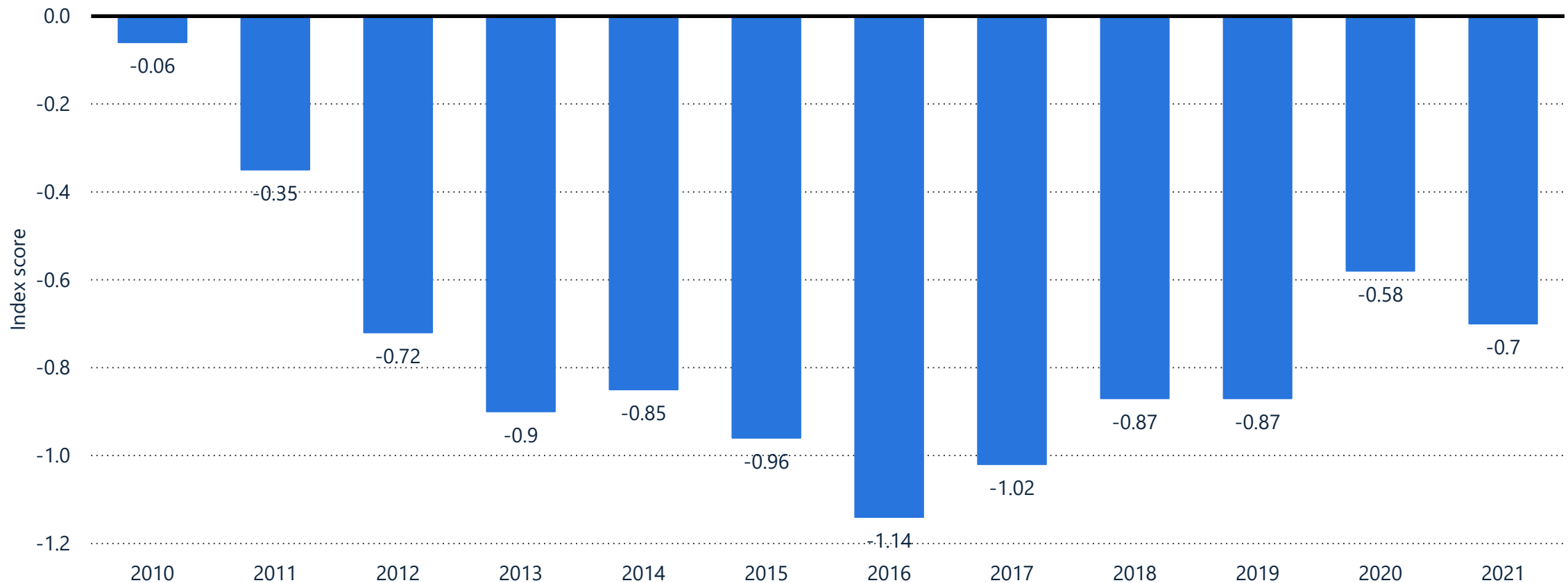
Indeks političke stabilnosti i odsutnosti nasilja ili terorizma u sjevernoj Africi od 2005. do 2023., po zemljama

Political stability and absence of violence in North Africa 2005-2023, by country

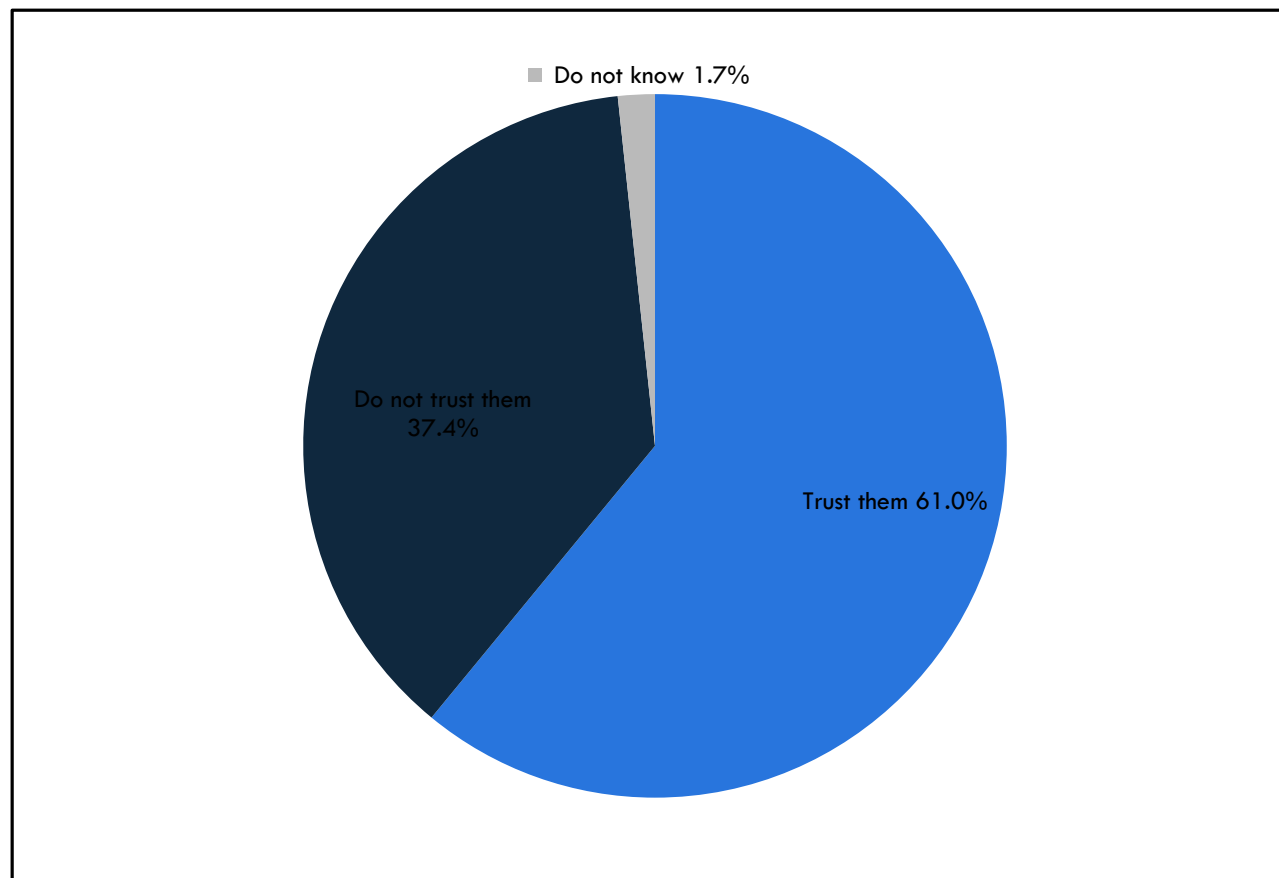
Indeks političke stabilnosti i odsutnosti nasilja ili terorizma u Tunisu, od 2010. do 2021.

Political stability and absence of violence or terrorism in Tunisia 2010-2021

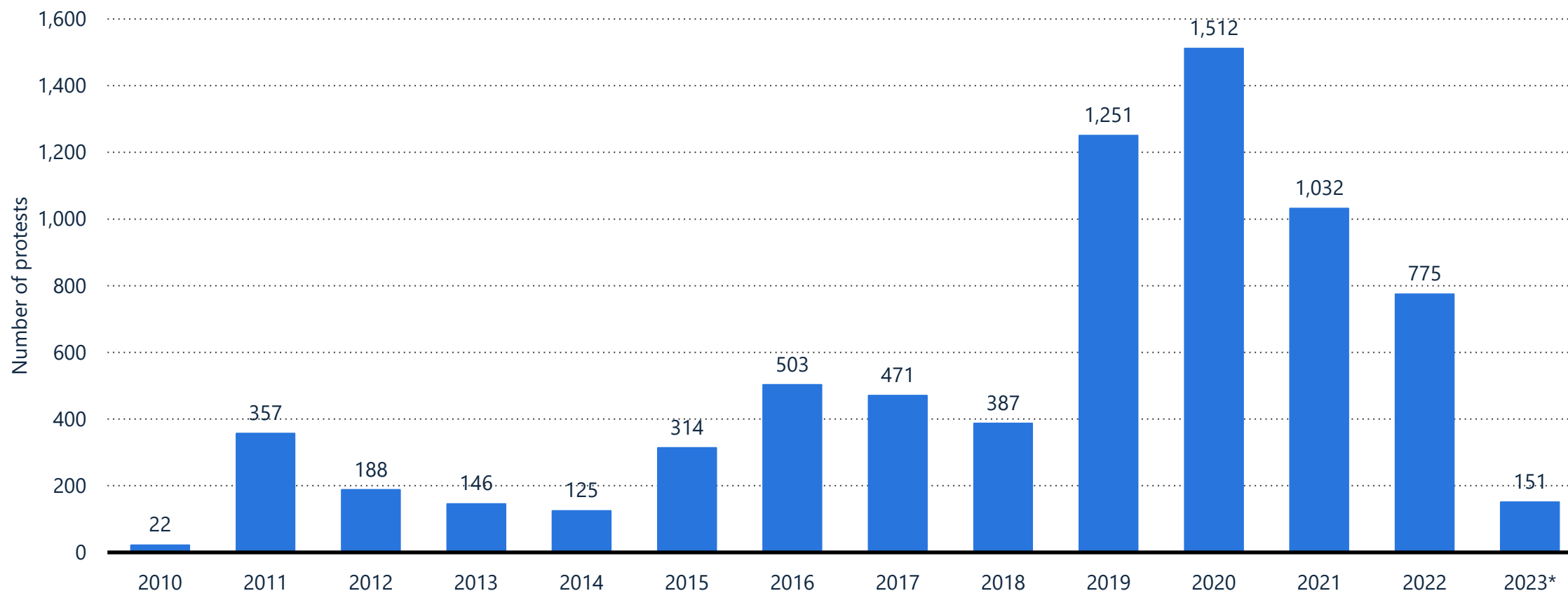
Udio građana koji vjeruju policiji i nacionalnoj gardi u Tunisu 2021.

Trust in police and national guards in Tunisia 2021

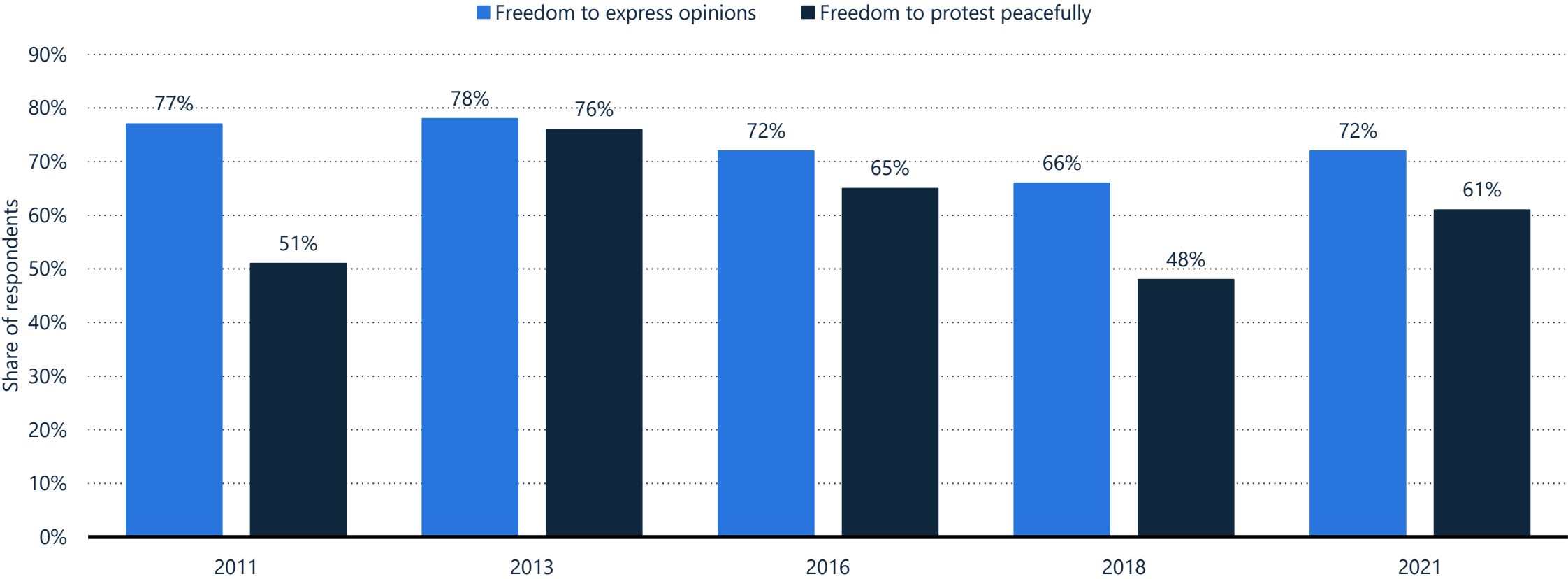
Godišnji broj protesta u Tunisu, od 2010. do 2023.

Annual number of protests in Tunisia 2010-2023

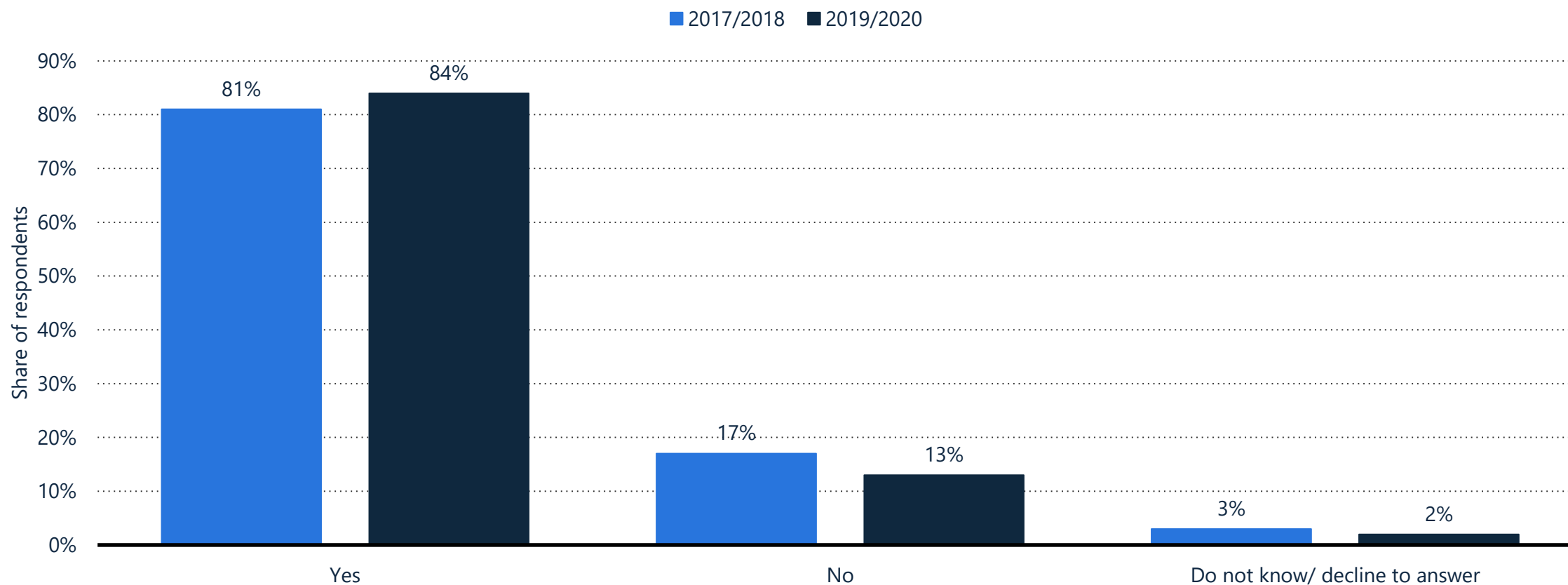
Percipirana sloboda izražavanja, protesta i pridruživanja udrugama u Tunisu od 2011. do 2021.

Perceived freedom of expression, protest, and join associations in Tunisia 2011-2021

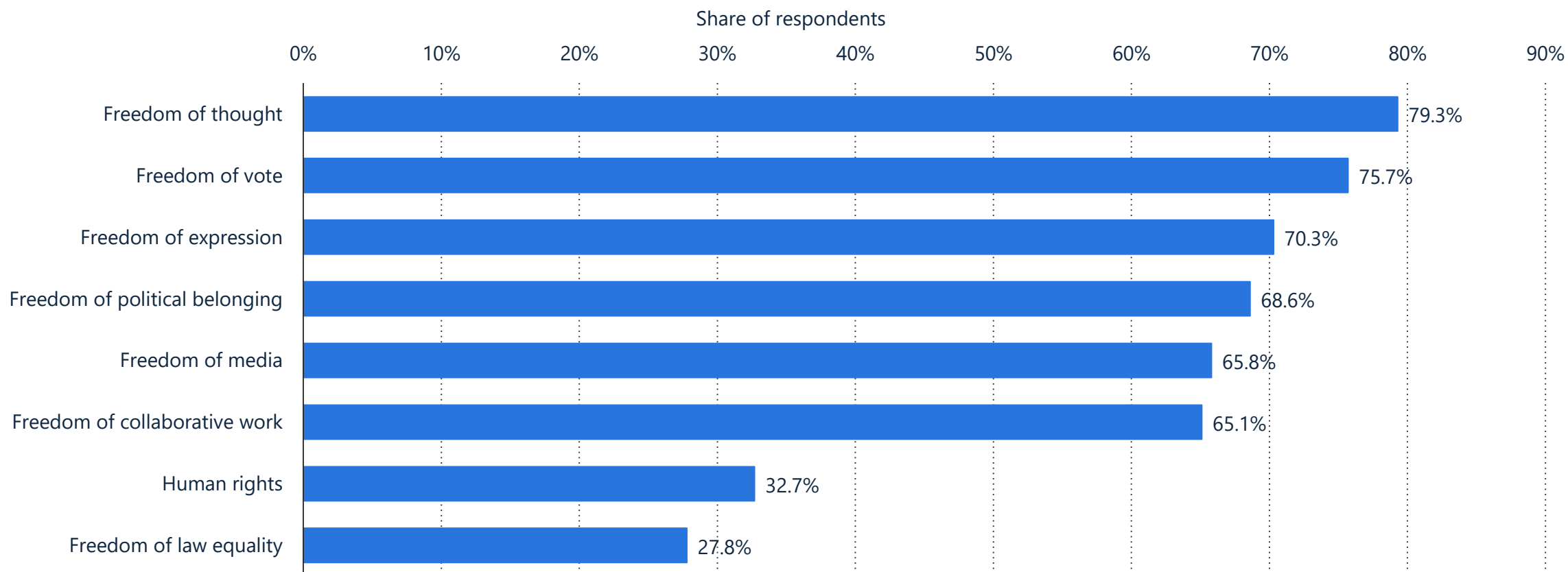
Mišljenja o sposobnosti ljudi da kritiziraju vladu u Tunisu od 2017./2018. do 2019./2020.

Opinions on the ability to criticize government in Tunisia 2017-2020

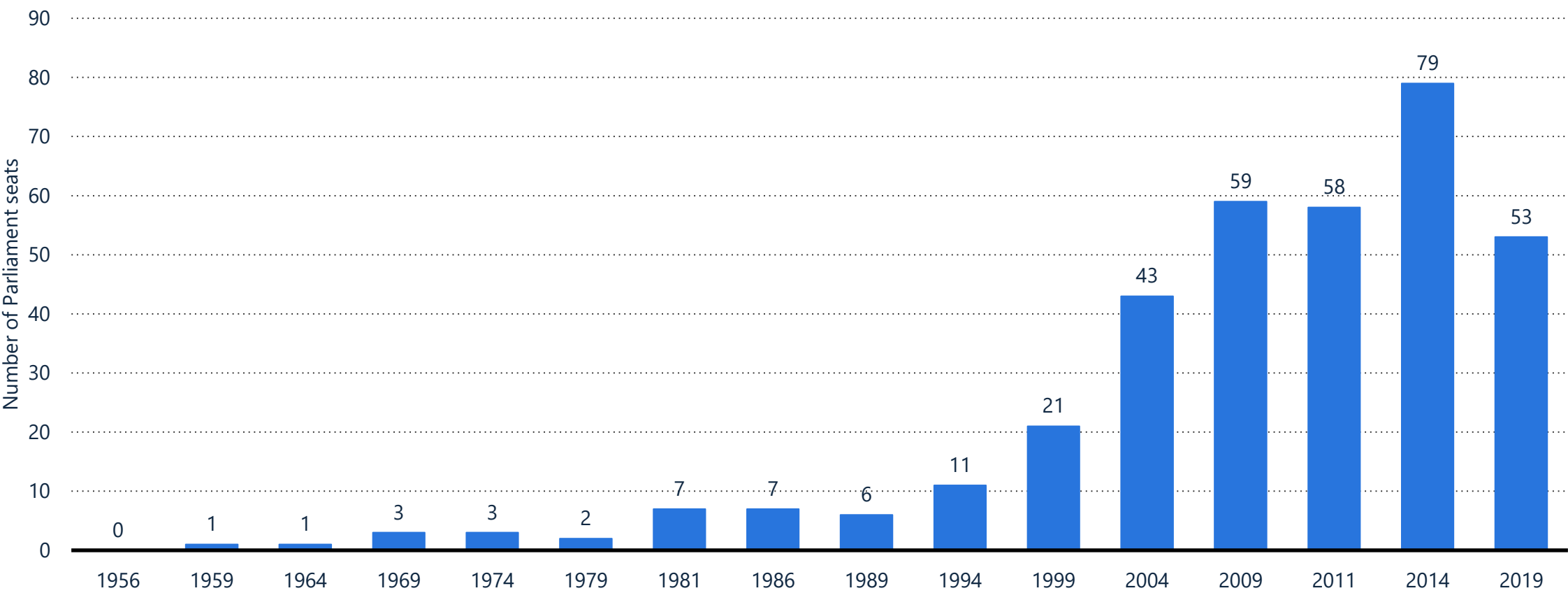
Udio građana koji vjeruju da se ljudska prava i osnovne slobode poštuju uvijek ili većinu puta u Tunisu 2021., prema vrsti

Opinions on levels of respect of freedom and human rights in Tunisia 2021

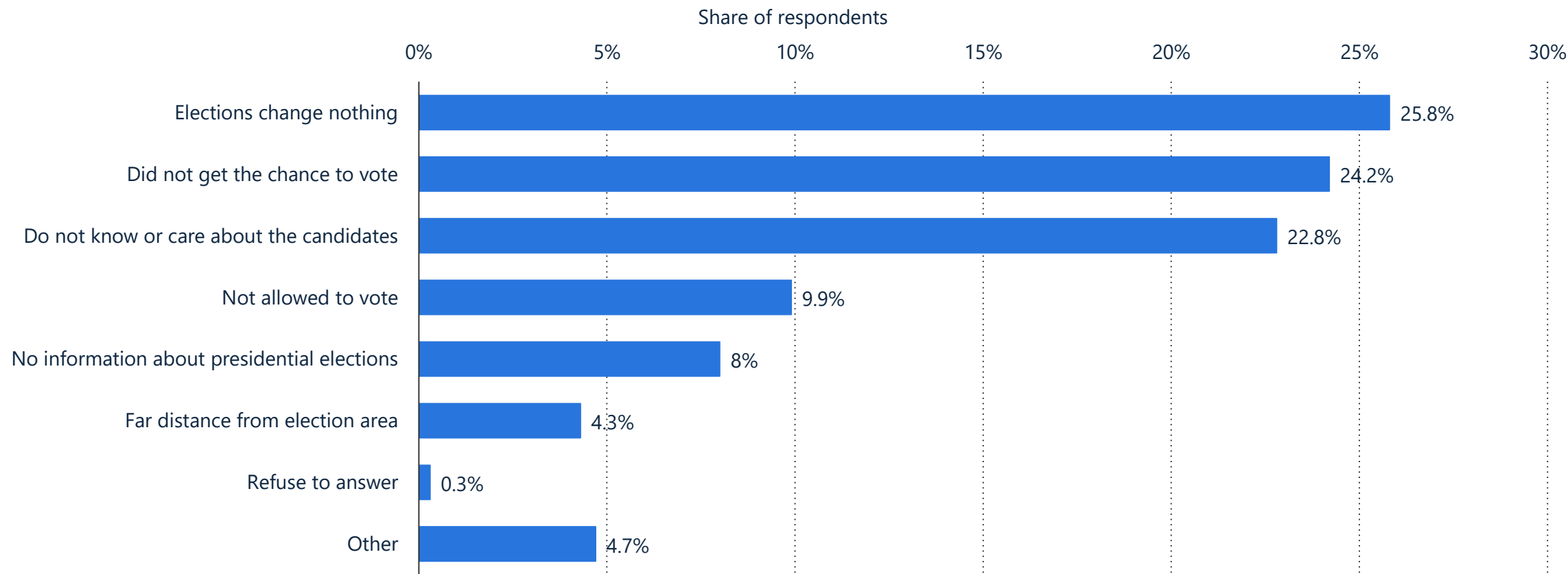
Broj žena zastupnica u Parlamentu u Tunisu od 1956. do 2019.

Female representation in Parliament in Tunisia 1956-2019

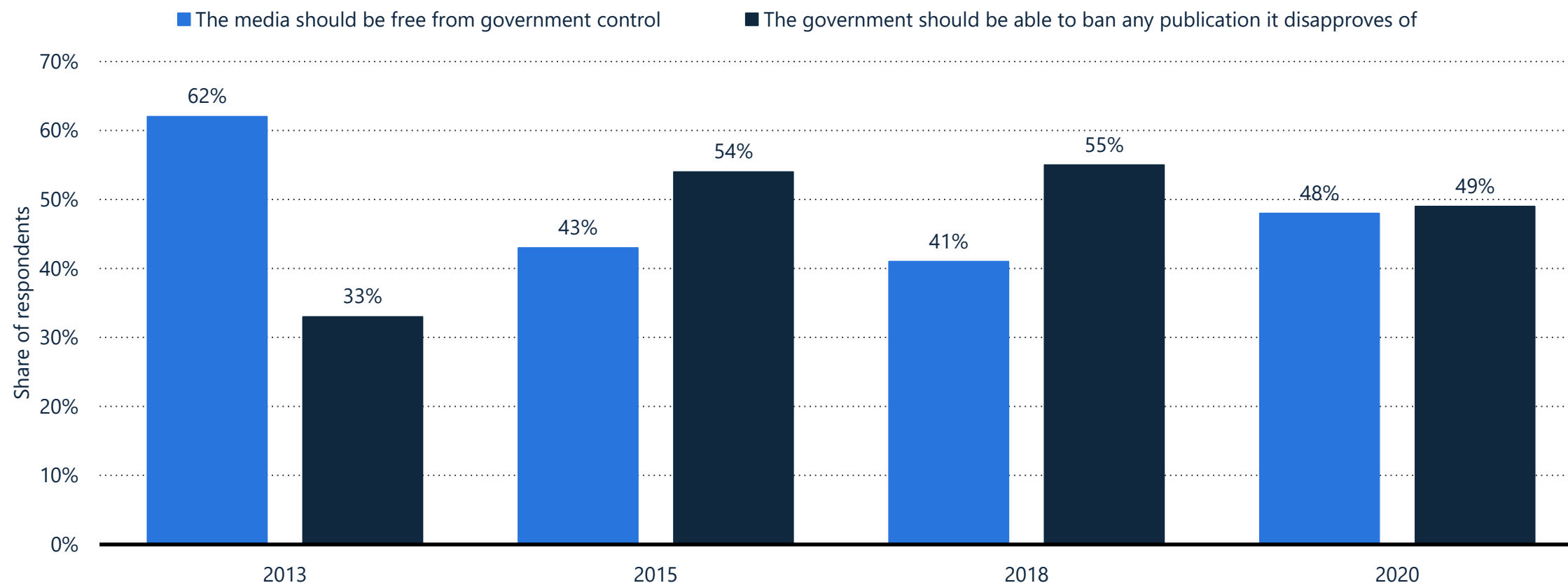
Razlozi nesudjelovanja na predsjedničkim izborima u Tunisu od 2021.

Reasons for not participating in presidential elections in Tunisia 2021

Mišljenja o slobodi tiska i vladinoj kontroli vijesti u Tunisu u odabranim godinama od 2013. do 2020.

Opinions on press freedom and government control in Tunisia 2013-2020

POLITIČKO-GEOGRAFSKA I MEĐUNARODNA ULOGA TURSKE NEKAD I DANAS

ISLAM, DEMOKRACIJA I TURSKA KAO SEKULARNA DRŽAVA

Oružane snage u Turskoj – budni čuvar kemalističkog nasljeđa.

Godine 1919. počinje stvaranje *moderne Turske*.

Kemalistički učinak nakon 1923. – obračunava se s tradicionalizmom i kreće prema modernizmu.

Godine 1928. ukida se arapsko pismo i uvodi alfabet.

Uvodi se „**laicizam**” – državno kontrolirani (i usmjeravani) islam.

Vlast nije bila demokratska, ali nije bila ni patrijahalni sulatanat.

Intencija: upotrijebiti islam za promicanje reformi i revolucije kada je to potrebno.

SL. 12. I 13. PRIZORI IZ ISTANBULA 1920-IH

DEMOKRATIZACIJA TURSKE

Unutrašnji razvoj Turske u ranom periodu – uloga vojske bila je velika.

Oružane snage bile su **čuvar revolucije**.

Godine 1932. Turska ulazi u Ligu naroda.

Godine 1936. **Turska dobiva kontrolu nad tjevnacima Bospor i Dardaneli** – veliki uspjeh mlade države.

Krajem 1940-ih počinje tješnja suradnja SAD-a i Turske – sovjetski ekspanzionizam bio je djelomično okrenut i prema Turskoj.

Godine 1952. Turska postaje i članica NATO-a – time se mijenja njena **geopolitička uloga**.

Turska je za SAD odrađivala diplomatske zadaće.

Dobra suradnja i dobrosusjedski odnosi sa SSSR-om – jer bi u slučaju napada na NATO, bila prva na udaru.

Bila daleko od čiste neutralnosti – ***Multifaced foreign policy.***

Vezanost za NATO – ojačala nakon sovjetske invazije na Afganistan.

Brzi rast populacije, urbanizacija, migracije iz sela u gradove, infrastrukturne potrebe i naftna kriza 1973. – pogoršavaju političku situaciju.

God. 1979. revolucijom u Iranu – Turska postaje vrlo važna.

Vojska izvela puč 12.9.1980. godine.

Vojna uprava i suspenzija demokracije te kršenje ljudskih prava utjecali su na poziciju Turske na Zapadu.

Sl. 14. Turska vojska nakon puča u Ankari, 1980.

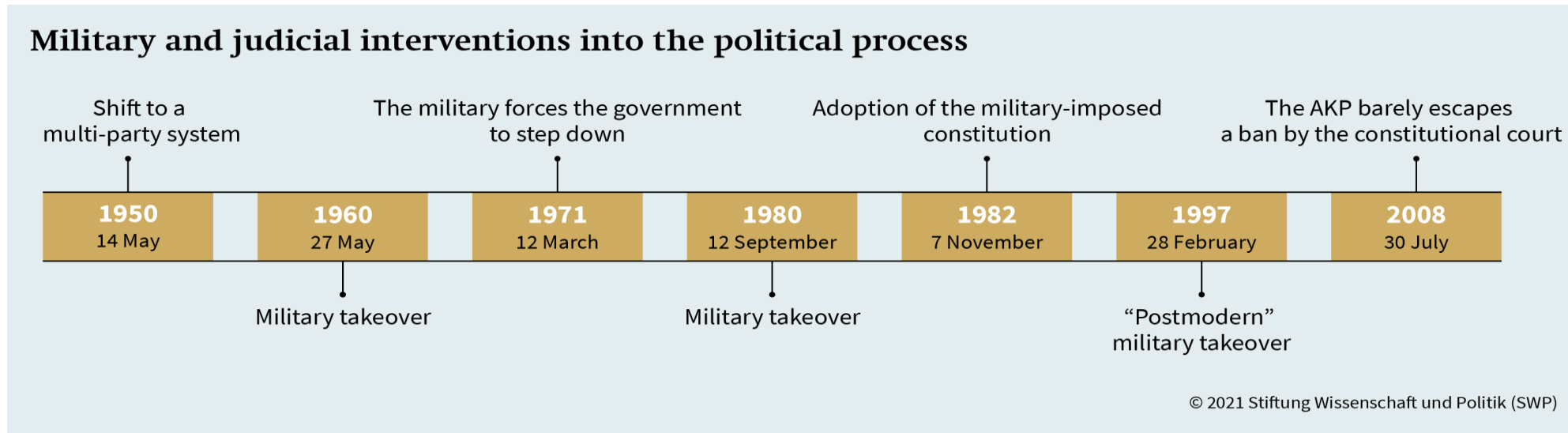

ULOGA VOJSKE U POLITIČKOM DJELOVANJU

Turska vojska ima dugu povijest utjecaja i intervencija u unutarnju politiku - preuzimala vlast u periodima 1960.–1961., 1971.–1973. i 1980.–1983.

Čvrsti sekularisti (ili militantni sekularisti) su dosljedno zastupali **ulogu branitelja kemalizma** u političkim intervencijama.

Počela je „zamjenska“ uloga vojske koja je intervenirala u politički život svaki put kada je ocijenila da se zemlja udaljila od vodećih **načela koje je utvrdio Atatürk** - laicizma, jedinstva i ugleda turske nacionalne države.

Iako je politika represije dodatno **pogoršala percepciju Turske** u svjetskoj javnosti, nova intervencija vojske 1980. bila je motivirana stanjem izazvanog procvatom *tzv. islamskog integralizma* na političkoj sceni - dolazak Homeinija na vlast u Iranu.

I u ostalim državama počelo se strahovati od sličnih dramatičnih protuudara.

Integralističko „propovijedanje“ predstavljalo je prijetnju za temelje kemalističke laičke države čijom se predstavnicom, nasljednicom i čuvaricom smatrala vojska.

Godine 1998. Ustavni sud donio je nalog **o zabrani Stranke blagostanja**.

Turgut Özal - reformator

SL. 15. TURGUT ÖZAL (1989. - 1993.)

Izvor: Daily Sabah, <https://www.dailysabah.com/turkey/turgut-ozal-remembered-on-27th-anniversary-of-death/news> (15.2.2023.)

- Godine 1983. Özal osniva **Domovinsku stranku**. Održani novi izbori – vojska po 3. put vratila vlast civilima.
- Özal – jedna od najistaknutijih političkih ličnosti u novijoj turskoj povijesti.
- Izbor Turguta Ozala i Domovinske stranke u svibnju 1983. pojačao je uvođenje **politike liberalizacije**.
- Njegovi potezi utjecali su na gospodarstvo, unutrašnju politiku i međunarodne odnose.
- Program mu je bio usmjeren protiv etatizma i uplitanja države u gospodarstvo.
- Gospodarsko otvaranje Turske – **investicije**.
- Turski gospodarski i politički interesi okreću se Bliskom istoku.

Kasnih 1980-ih i ranih 1990-ih: promoviran je turski "**muslimanski sekularizam**" prema nekima u SAD-u i Europi - kao protulijek za islamske "fundamentalističke" utjecaje Irana, Saudijske Arabije ili Pakistana.

Političke i društvene promjene u 1980-ima pridonijele su povećanom profilu islama u turskoj politici i društvu.

Kada je prisutnost religije bila proširena - država je kontrolirala nastavu vjeronauka i time "brend" islama koji se podučavao.

Religija je korištena za suzbijanje utjecaja ljevice (komunista/marksista), jačanje moralnog tkiva društva i jačanje napora Turske da ojača svoje gospodarske veze s drugim tržištima u zemljama s muslimanskom većinom.

Ozal je ponovno potvrdio važnost islamskog nasljeđa Turske kao primarnog izvora turskog identiteta, jedinstva i društva, te protuutjecaj ljevici u okviru sekularne države.

Iznenadna smrt Turguta Ozala 1993. godine - predstavlja razdoblje tranzicije.

U njemu je **Stranka blagostanja** profitirala na neuspjesima države, međusobnim borbama turskog političkog vodstva, te korumpiranim i neučinkovitim koalicijskim vladama.

Godine 1994. Stranka blagostanja je postala **vodeća politička stranka** na općinskim izborima.

Tijekom kratkog mandata *Necmettina Erbakana* kao premijera (1996. - 1997.) – Erbakan je veličao vrijednosti demokratskog poretka tijekom svog inauguracijskog govora - posebno istaknuvši da će poštivati i poštovati laicistički put Turske.

To je činio kako bi se suprotstavio svojim kritičarima i spriječio mogućnost vojne intervencije.

Stranka blagostanja poticala je proširenje uloge vjere u društvu, povećanje broja škola, vjerske zaklade, tvrtke, banke, socijalne službe i medija.

PROMJENE 1990-IH

1980 –ih razvoj turizma: **Turska postaje turistička velesila**– otvaranje.

Godine 1987. Turska pod Özalom podnosi zahtjev za članstvo u EU.

Raspadom SSSR-a Turska dobiva granicu s državama Srednje Azije – u njima dominira ugl. **turkijska komponenta**.

Gotovo svi su sunitski muslimani.

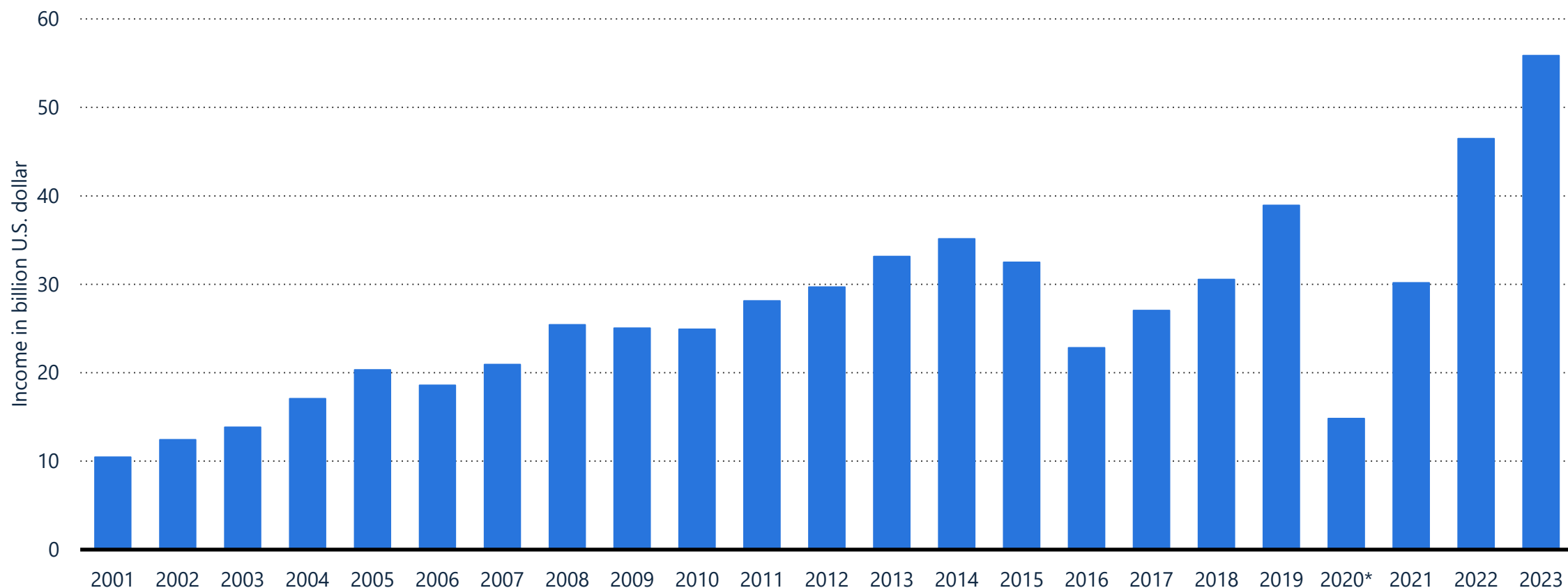
Kretanje broja turista i udjela turizma u BNP-u: 1980. -2003.

Years	Investment Licensed Bed Capacity	Licensed Bed Capacity	Hotels Registered by Municipalities	Inbound Tourism (,000)	Tourism Receipts (,000,000 US\$)	Share of Tourism Receipts in GNP (%)
2003	242,603	420,697	399,369	14,030	9,677	5.5
2002	222,876	396,148	408,005	13,247	8,481	6.6
2001	230,248	364,779	335,825	11,569	8,090	6.9
2000	243,794	325,168	344,736	10,412	7,636	3.8
1999	245,543	319,313	n.a.	7,464	5,203	2.8
1998	249,125	314,215	n.a.	9,752	7,808	3.8
1997	236,632	313,298	n.a.	9,689	8,088	4.2
1996	202,631	301,524	n.a.	8,614	5,962	3.2
1995	202,483	286,463	n.a.	7,726	4,957	2.9
1990	325,515	173,227	n.a.	5,389	3,225	2.1
1985	71,521	85,995	n.a.	2,614	1,482	2.8
1980	26,288	56,044	n.a.	1,288	326	0.6

Izvor:https://www.researchgate.net/publication/254379277_Tourism_Higher_Education_in_Turkey/figures?lo=1

Godišnji prihod od turizma u Turskoj od 2001. do 2023. (u mlrd. američkih dolara)

Total tourism income in Turkey 2001-2023

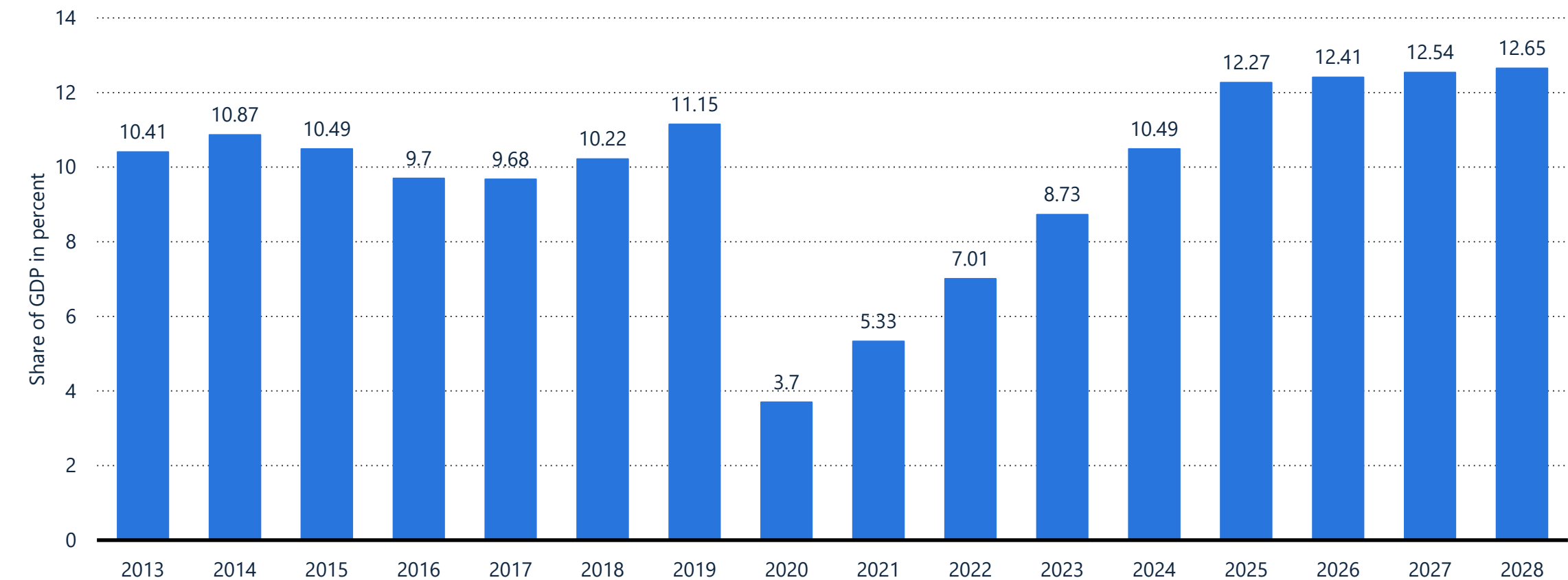
Države s najvećim brojem međunarodnih turističkih dolazaka u Europu od 2019. do 2023. (u mil.)

European countries with the highest number of inbound tourist arrivals 2019-2023

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Francuska	90.91	41.68	48.4	93.2	100
Španjolska	83.51	18.93	31.18	71.66	85.17
Italija	64.51	25.19	26.89	49.81	57.25
Turska	51.19	15.89	29.93	50.45	55.16
Ujedinjeno Kraljevstvo	39.42	10.71	6.29	30.74	37.22
Njemačka	39.56	12.45	11.69	28.46	34.8
Grčka	31.35	7.37	14.71	27.84	32.74
Austrija	31.88	15.09	12.73	26.22	30.91
Portugal	24.6	6.5	9.6	22.25	26.54
Nizozemska	20.13	7.27	6.25	16.06	20.3

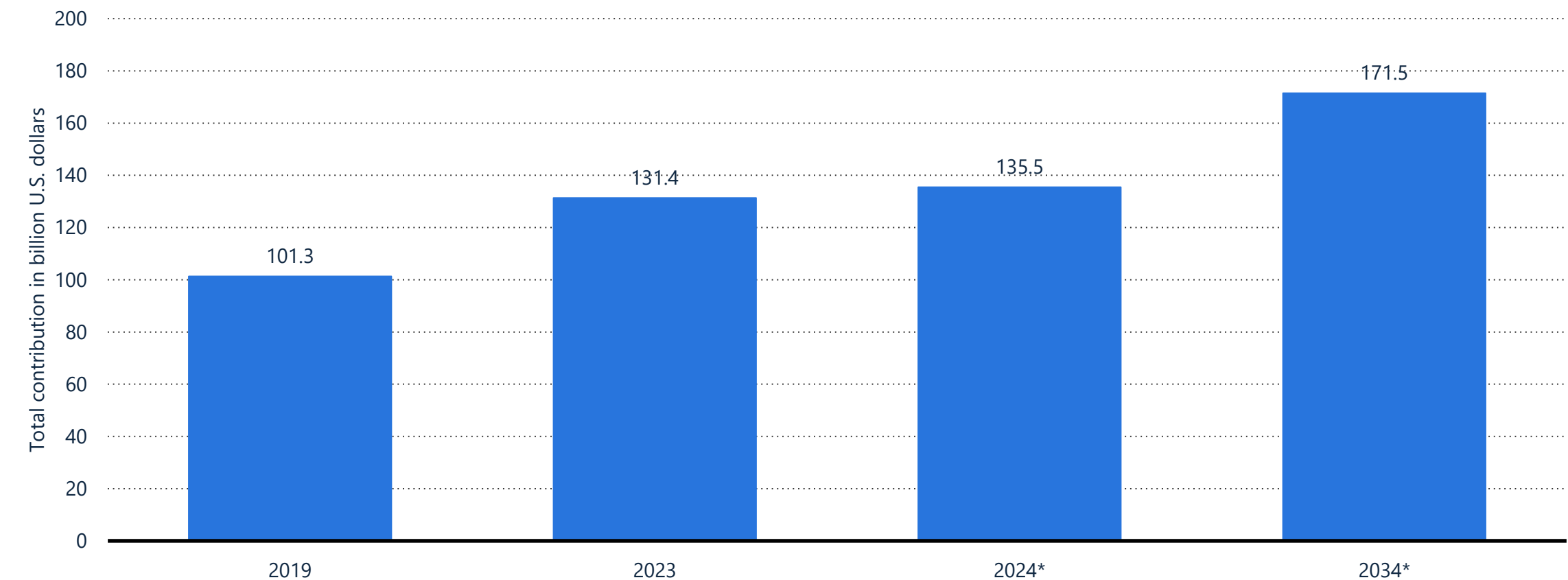
Udio sektora turizma u BDP-u u Turskoj od 2013. do 2028.

Share of the GDP of the tourism sector in Turkey 2013-2028

Ukupni doprinos putovanja i turizma BDP-u u Turskoj od 2019. do 2023., s predviđanjem za 2024. i 2034. (u mlrd. dolara)

Travel and tourism's total contribution to GDP in Turkey 2019-2023

Vodeće destinacije gradskog turizma u Europi od 2019. do 2023. prema broju noćenja (u mil.)

Leading European city tourism destinations 2019-2023, by number of bed nights

	2019	2020	2021	2022	2023
London ¹	85.1	20.77	25.54	59.13	78.1
Pariz ¹	52.45	14.13	20.47	50.13	52.4
Istanbul	23.93	9.89	18.57	29.63	29.75
Berlin	34.12	12.28	13.98	26.53	29.58
Rim ¹	29.07	5.35	5.03	20.32	29.51
Amsterdam ¹	18.38	5.8	5.78	18.25	23.9
Barcelona ¹	19.85	3.92	6.1	19.73	21.71
Madrid ¹	20.68	5.05	10.93	17.66	19.97
Munchen ¹	18.29	7.03	7.95	16.02	18.63
Beč ¹	18.64	4.93	5.41	13.9	18.16
Prague	18.48	4.9	5.26	13.22	16.86
Hamburg	15.43	6.88	7.5	14.71	15.94
Lisabon	13.82		5.19	13.32	15.14
Štokholm ¹	15.3	6.9	9.23	14.34	15.11

Turski prioriteti pomakli su se s Rusije na periferiju bivšeg SSSR-a.

Krajem 1990-ih vodi se **geopolitička borba** o putu kojim će novootkrivene zalihe nafte iz Kaspijskog bazena doći na tržište.

Turska je s Gruzijom realizirala skup **naftovod Baku-Tbilisi-Ceyhan** (768 km) – završen 2005. god.

Rusija bila protiv toga – izvozi naftu kroz Bospor i Dardanele.

PRVI ZALJEVSKI RAT

Turska je 1991. omogućila **pristup SAD-u do vojnih baza** i raspoređivanje amer. trupa na sj. iračke granice te uporabi zračnih baza.

SAD je zauzvrat osigurao Turskoj značajnu vojnu pomoć.

Turska je nakon rata priznata kao potencijalni lider i izvor stabilnosti u cijeloj regiji.

Sl. 16. Prisutnost NATO i američkih vojnih snaga u Turskoj

USPON TURSKE STRANKE PRAVDE I RAZVOJA (AKP-A)

Godine 1998. bivši članovi i pristaše Stranke blagostanja ponovno su se okupili i osnovali **Stranku vrline (SV) (Fazilet)**.

Oko mlađih reformista se grupirala nova garda - s karizmatičnim bivšim gradonačelnikom Istanbula - **Recepom Tayyipom Erdoganom**, Abdullahom Gülom i Bülentom Arinçom.

Erdoganova popularnost kao gradonačelnika Istanbula se velikim dijelom temeljila na učinkovitoj administraciji te učinkovitom vođenju grada i širenja njezinih usluga.

Politička organizacija pod njim udružila se oko njegove **vizije za zemlju i ideološku promjenu** koju je ponudio.

Ona je bila u skladu s turskim republikanskim pravilima i poštivala je načela i demokracije i laicizma.

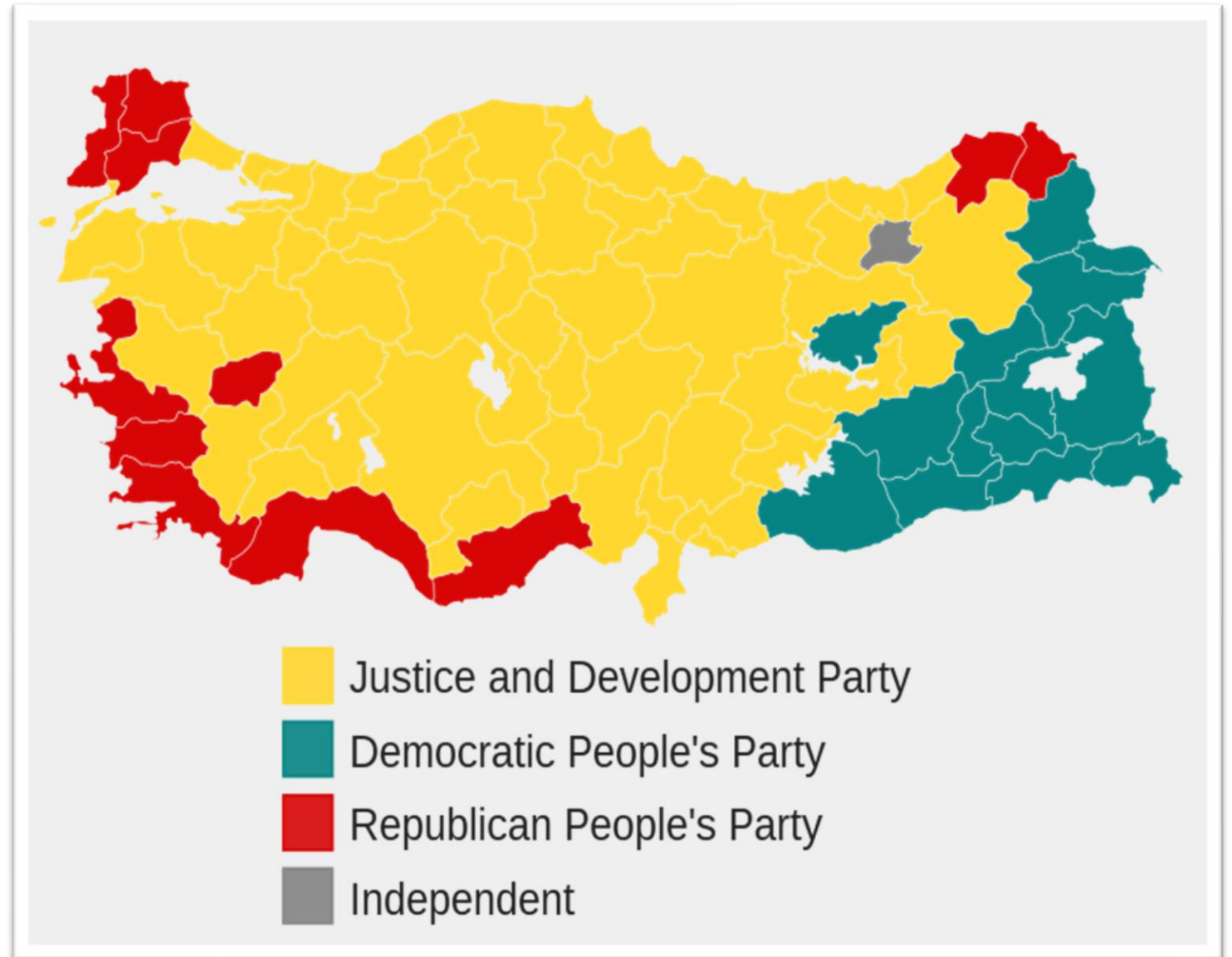
Sl. 17. Rezultati parlamentarnih izbora 2002. u Turskoj

Godine 2001. službeno je osnovana turska **Stranka pravde i razvoja (AKP)**.

Do studenog 2002. AKP je osvojio čak 34,3 % glasova i 363 od 550 mjesta na parlamentarnim izborima.

Pobjeda je značila da je prvi put u više od desetljeća, stranka osvojila dovoljno mjesta u parlamentu da **ostvari jasnu većinu i uživa u jednostranačkoj vladi.**

AKP je obećao novi društveni ugovor – onaj koji se temelji na načelima demokracije, ljudskih prava, socijalne pravde i temeljnih etičkih i moralnih načela.

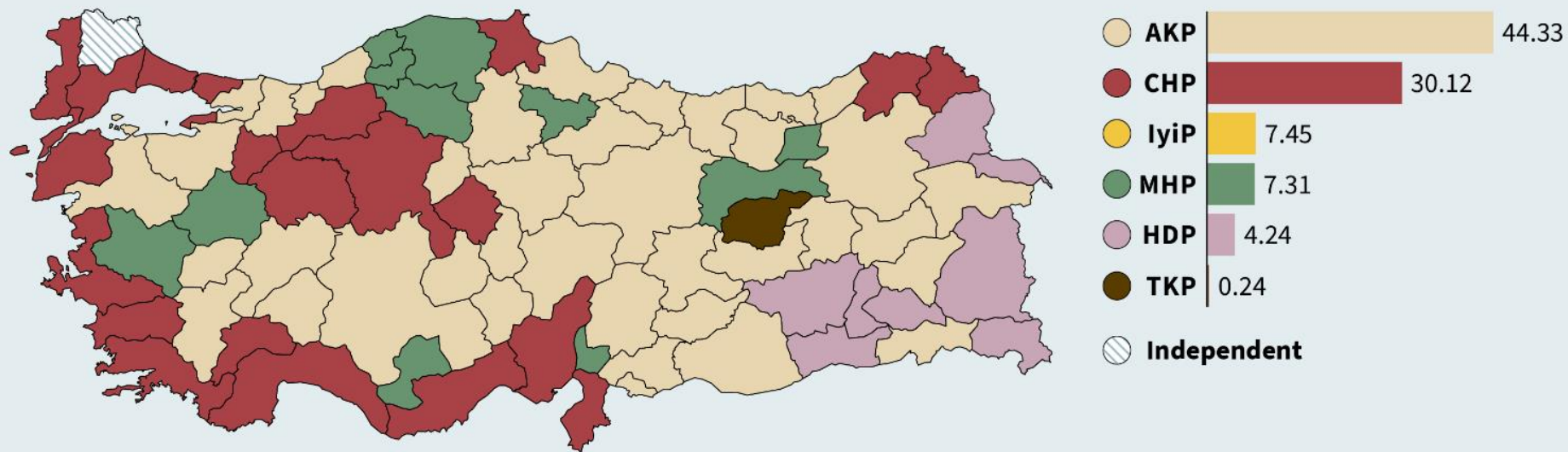
Narednih 15-ak godina potpora AKP-u se još dodatno povećala, tako da je u ožujku 2019. godine na lokalnim izborima iznosila gotovo **45 %**.

SL. 18. REZULTATI LOJALNIH IZBORA 2019. GODINE.

2019 Local election results

Overall vote share of the elected mayors representing the indicated parties

Local election: 31 March 2019

The infographic is best viewed in colour.

Source: <https://secim.haberler.com/2019/yerel-secimler/>.
Translation and adaptation: 2021 Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)

Izvor: Stiftung Wiessenschaft und Politik, <https://www.swp-berlin.org/en/publication/turkeys-presidential-system-after-two-and-a-half-years>

- Turska vanjska politika pod AKP-om je višeznačna.

Istovremeno, u Turskoj **jačaju islamistički pokreti** - naročito među najsiromašnijim slojevima.

Oni na prvo mjesto stavljaju duhovnost i moralnost.

Dolazi do **jačanja vjeskih implikacija** odnosno širenja islamskih zakona u društvenom i kulturnom životu.

Potrebe za organizacijama koje bi bile islamski panadni UN-u, NATO-u i zajedničkom tržištu (Biagini, 2012).

Težak odnos između vlade AKP-a i vojske došao je do vrhunca u nizu suđenja koja su istraživala navodnu zavjeru da se sruši vlada.

- Dana **12. lipnja 2007.**, nakon istrage, tužitelji su tvrdili da su otkrili niz zavjera državnog udara protiv Vlade.
- Započeo je opsežni val uhićenja.
- U siječnju 21. 2008. uhićena je 31 osoba nakon podignutih optužnica Ergekon.
- **Ergenekon** je bio naziv za navodnu tajnu, sekularnu ultranacionalističku organizaciju u Turskoj s mogućim vezama s pripadnicima vojnih i sigurnosnih snaga zemlje.
- Dvije godina kasnije, 2012., 330 vojnih časnika osuđeno je za zavjeru za svrgavanje Erdoganove vlade 2003. i osuđeno na do 20 godina zatvora.

AKP NAKON POKUŠAJA DRŽAVNOG UDARA

Kritičari su sve više optuživali Erdogana i njegovu Vladu - koja se dugo smatrala progresivnom - da postaje sve više i **više autoritarna**.

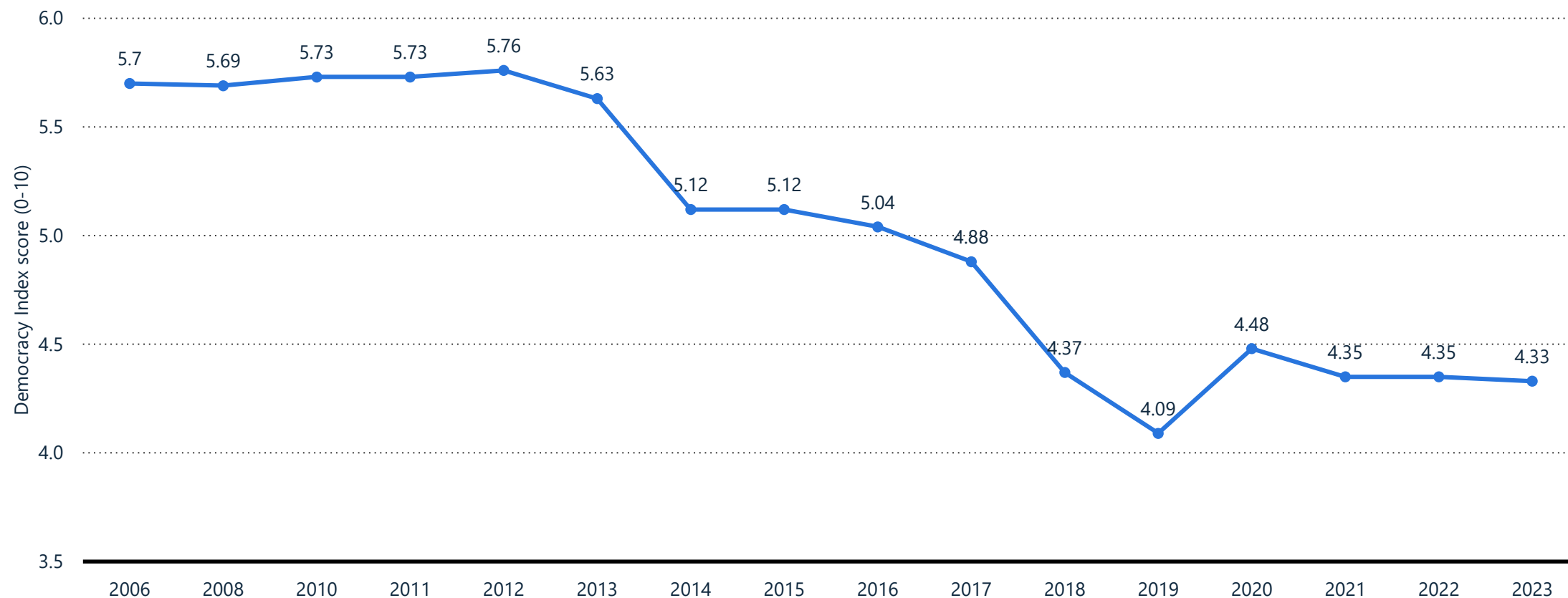
Ta promjena u percepciji dovela je mnoge na ulice 2013. u parku Gezi, gdje su ljutiti prosvjedi protiv vlade okupili koaliciju iz cijelog političkog i društvenog spektra - ujedinjenu u svom protivljenju vladi.

Od pobjede na općim izborima 2011. Erdogan je praktički **zamrznuo EU proces**, a zaustavljene su i demokratske reforme.

On i njegovi pristaše počeli su se zalagati za **predsjednički sustav** u turskom stilu s vrlo moćnom izvršnom vlašću bez učinkovite kontrole i ravnoteže.

Indeks demokracije Turske od 2006. do 2023.

Democracy Index of Turkey 2006-2023

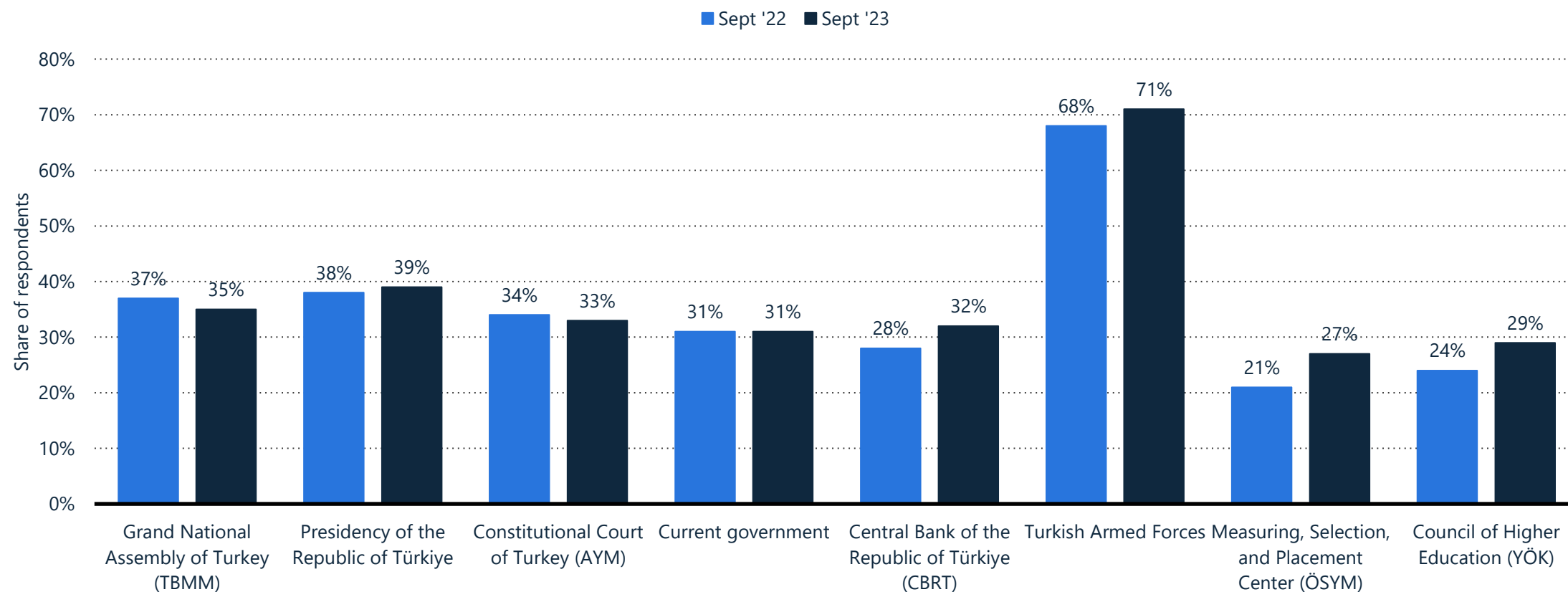

Note(s): Turkey; 2006 to 2023

Further information regarding this statistic can be found on [page 8](#).

Source(s): Economist Intelligence Unit; OWID; [ID 1380751](#)

Razina povjerenja u javne institucije u Turskoj u rujnu 2022. i rujnu 2023

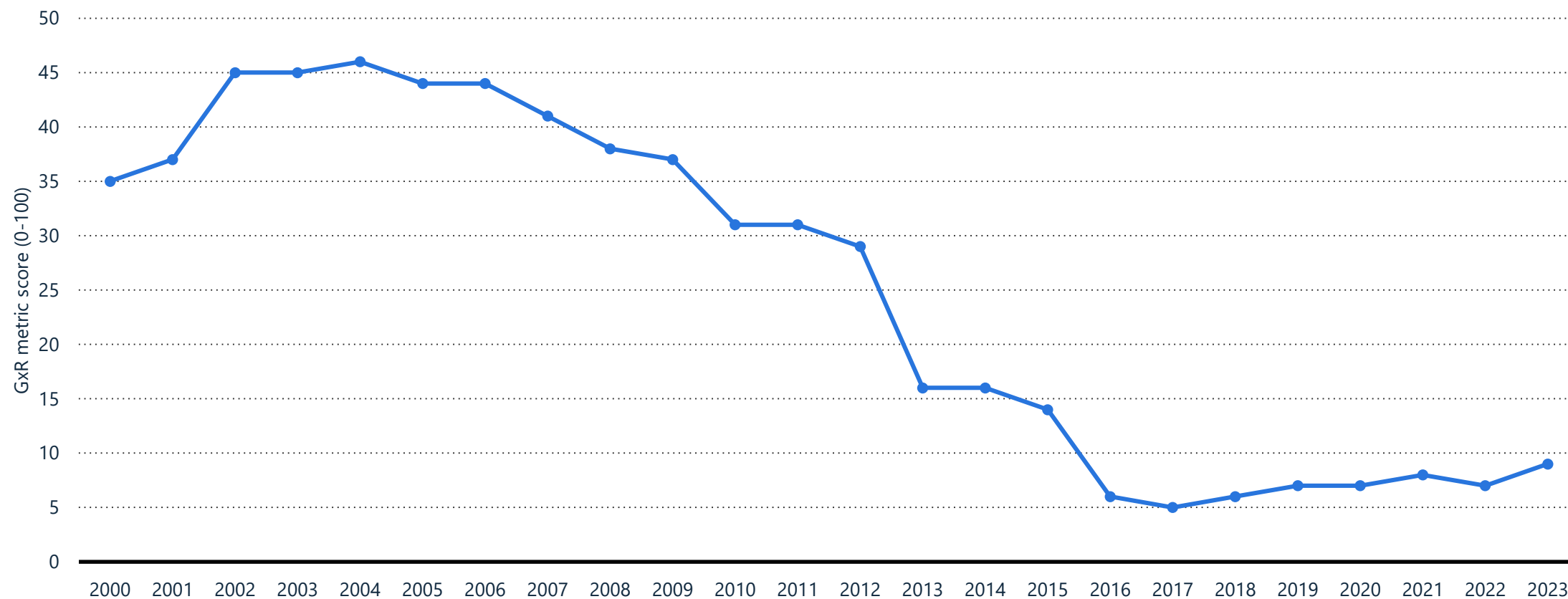

Note(s): Turkey; September 2022 and September 2023

Further information regarding this statistic can be found on [page 8](#).

Source(s): İstanbul Ekonomi Araştırma (iea Research İstanbul); ID 1546498

Globalni izvještaj o slobodi govora (GxR), u Turskoj od 2000. do 2023.

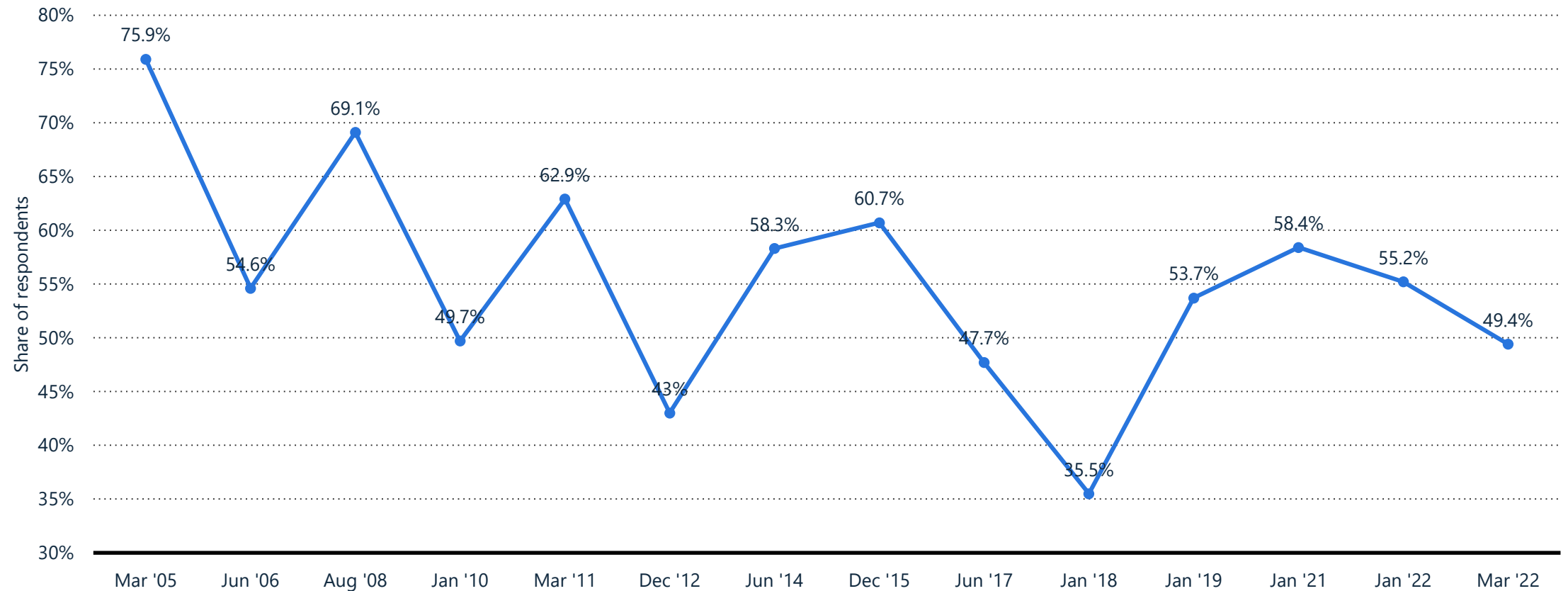
Note(s): Turkey; 2000 to 2023

Further information regarding this statistic can be found on [page 8](#).

Source(s): Article 19; [ID 1401359](#)

Potpora Turske za članstvo u EU od 2005. do 2022. godine

Support for European Union membership in Turkey 2005-2022

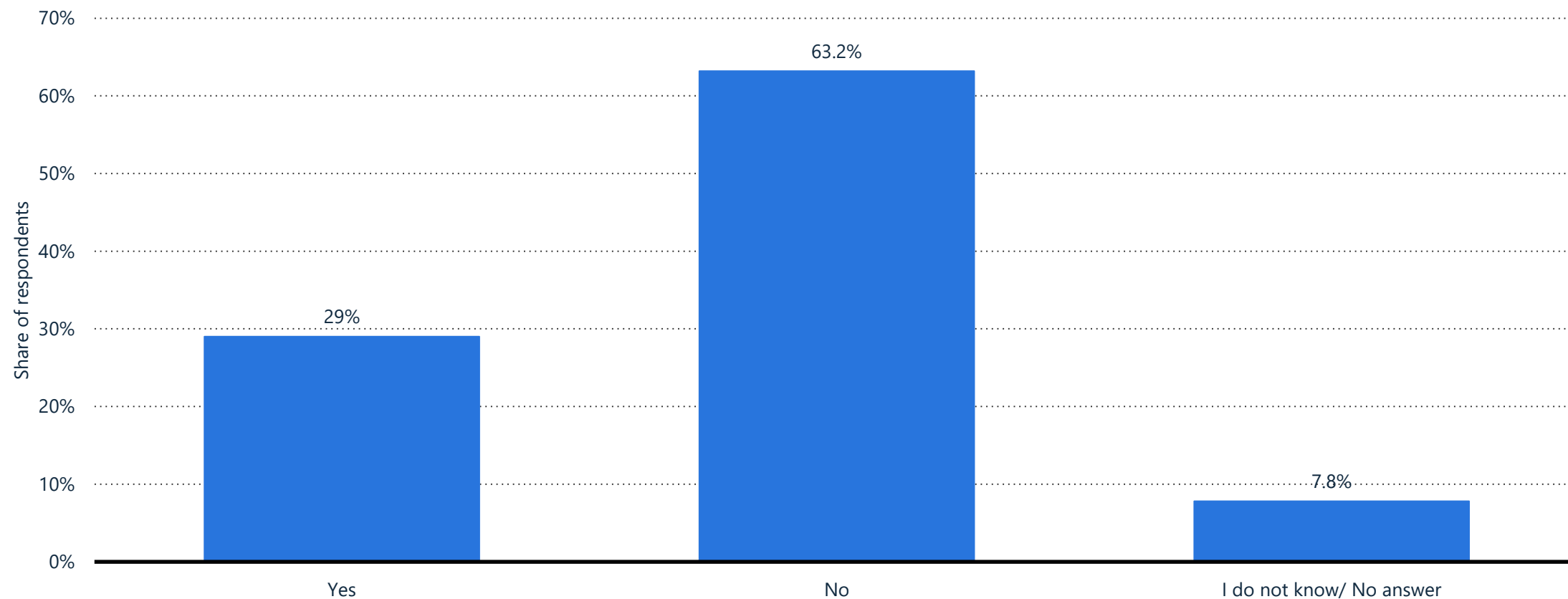

Note(s): Turkey; 2005 to 2022; 1,535 respondents

Further information regarding this statistic can be found on [page 8](#).

Source(s): MetroPoll; [ID 1309194](#)

Mislite li da bi EU prihvatila Tursku kao članicu da su svi uvjeti ispunjeni?

Note(s): Turkey; March 10-15, 2022; 1,535 respondents
Further information regarding this statistic can be found on [page 8](#).
Source(s): MetroPoll; [ID 1309420](#)

MEĐUNARODNA ULOGA TURSKE DANAS

Turska – sve aktivnija na **međunarodnom planu** – aktivno, ali i kao posrednik u rješavanju vojnih/političkih sporova u svojoj regiji (Kavkaz, Srednji Istok, Sirija, Irak i sl.)

Povećanje broja prekomorskih vojnih baza služi u svrhu povećanja **regionalne moći**.

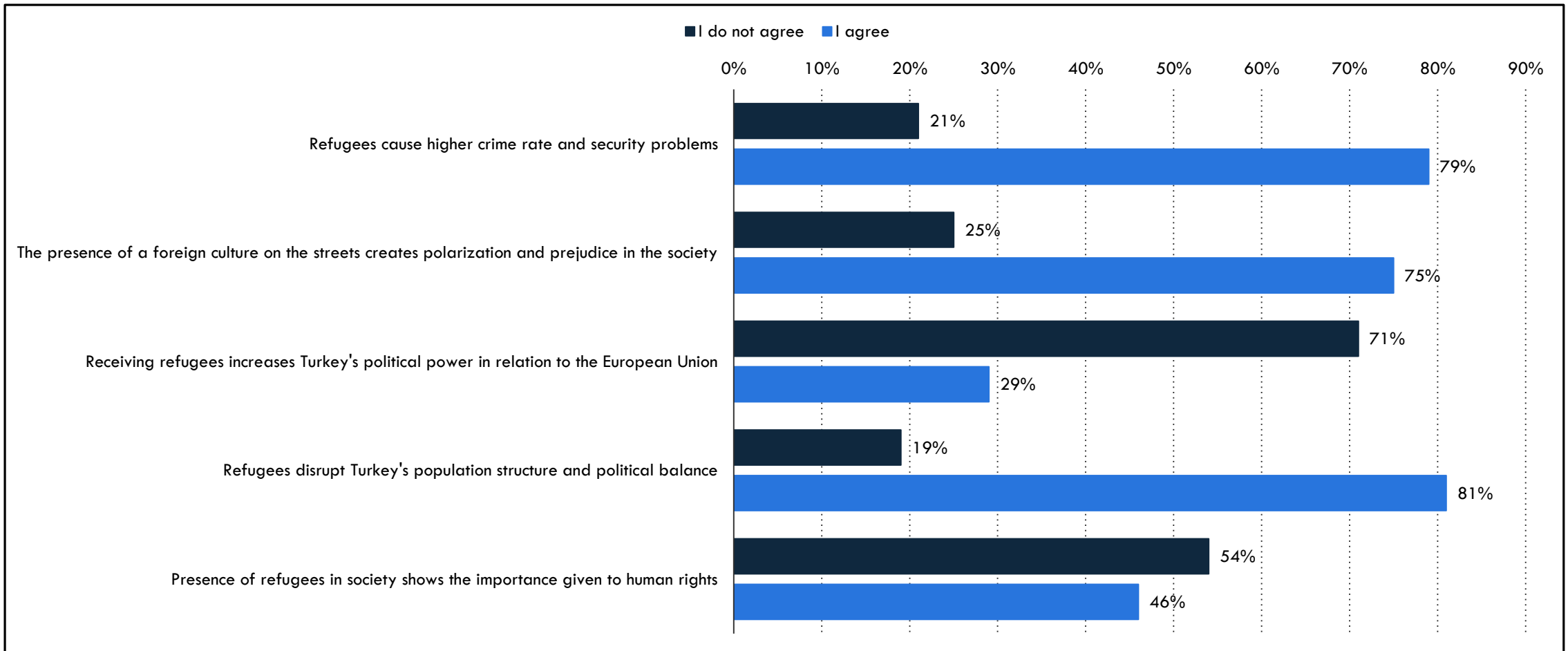
Posljednjih godina Ankara je uspostavila nekoliko dodatnih vojnih baza u susjednim regijama.

Posljedica – **velik broj izbjeglica** u Turskoj: postalo važno političko pitanje.

Sl. 19. Uloga Turske u regiji

S kojom se od ovih izjava o društvenim i političkim učincima izbjeglica u Turskoj slažete?

Note(s): Turkey; May 5-11, 2022; 1,500 respondents

Further information regarding this statistic can be found on [page 8](#).

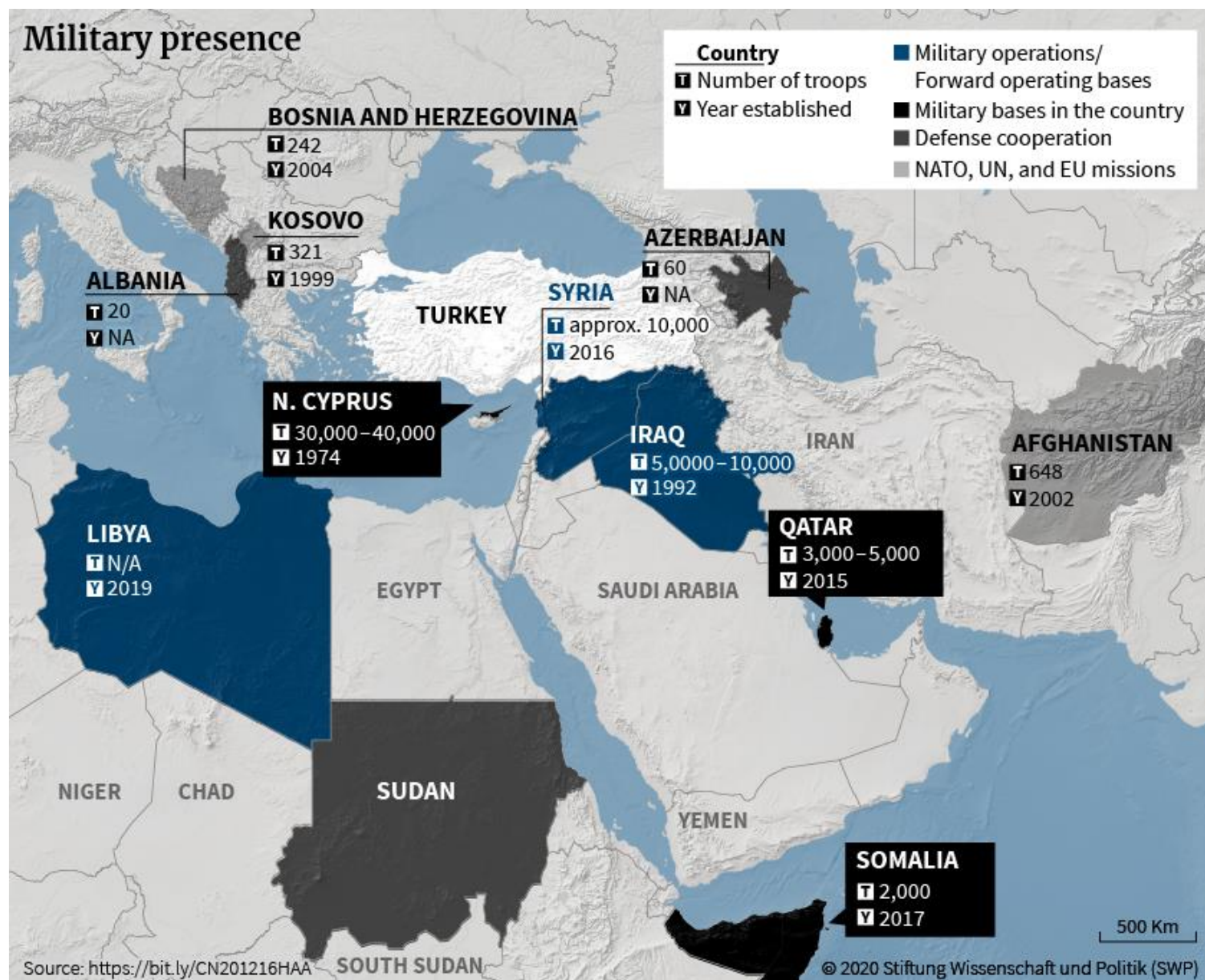
Source(s): Türkiye Raporu; İstanbul Ekonomi Araştırma (iea Research Istanbul); [ID 1309513](#)

- Vojne baze na **Bliskom istoku i u Africi.**

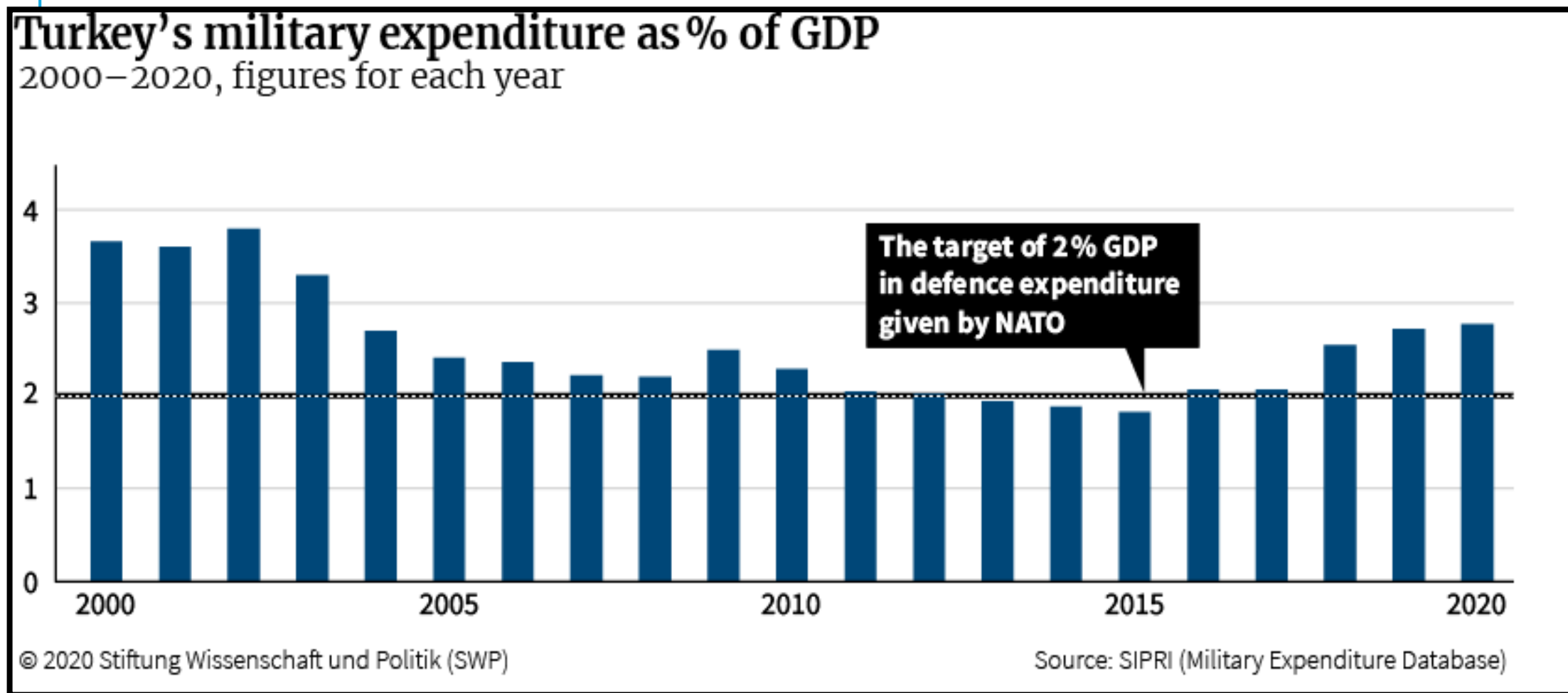
- Iako Ankara projicira veću moć na Bliskom istoku, istočnom Mediteranu i Africi kroz svoje vojne baze, ona također izravno uključuje turske suparnike na Bliskom istoku.

- Trenutno provodi **vojne operacije** u Siriji, Iraku i Libiji i održava isturene operativne baze u svima njima.

SL. 20. TURSKA VOJNA PRISUTNOST U BLIŽEM I DALJEM SUSJEDSTVU

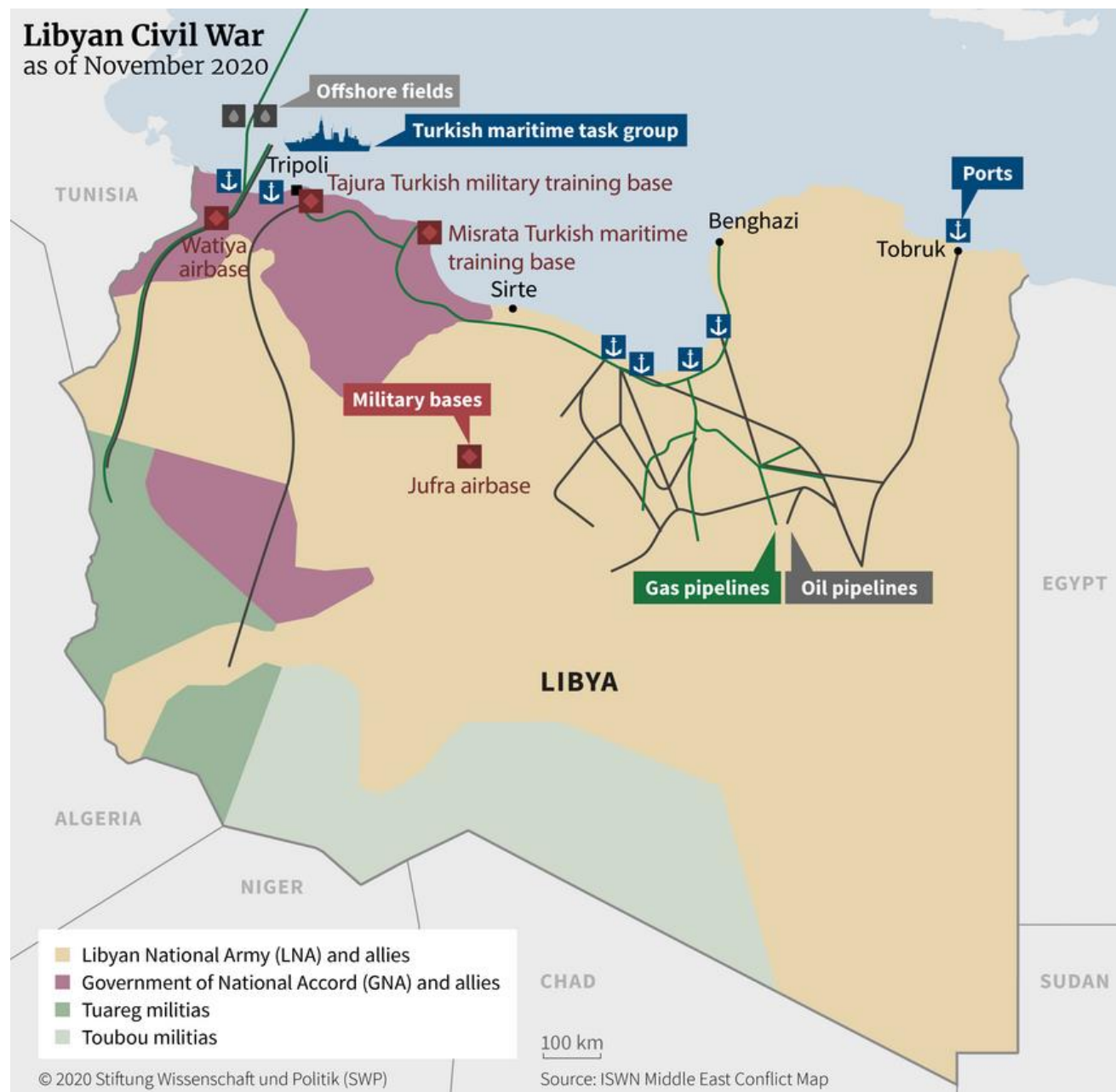

SL. 21. TURSKO ULAGANJE U VOJNE IZDATKE U % BDP-A, 2000-2020.

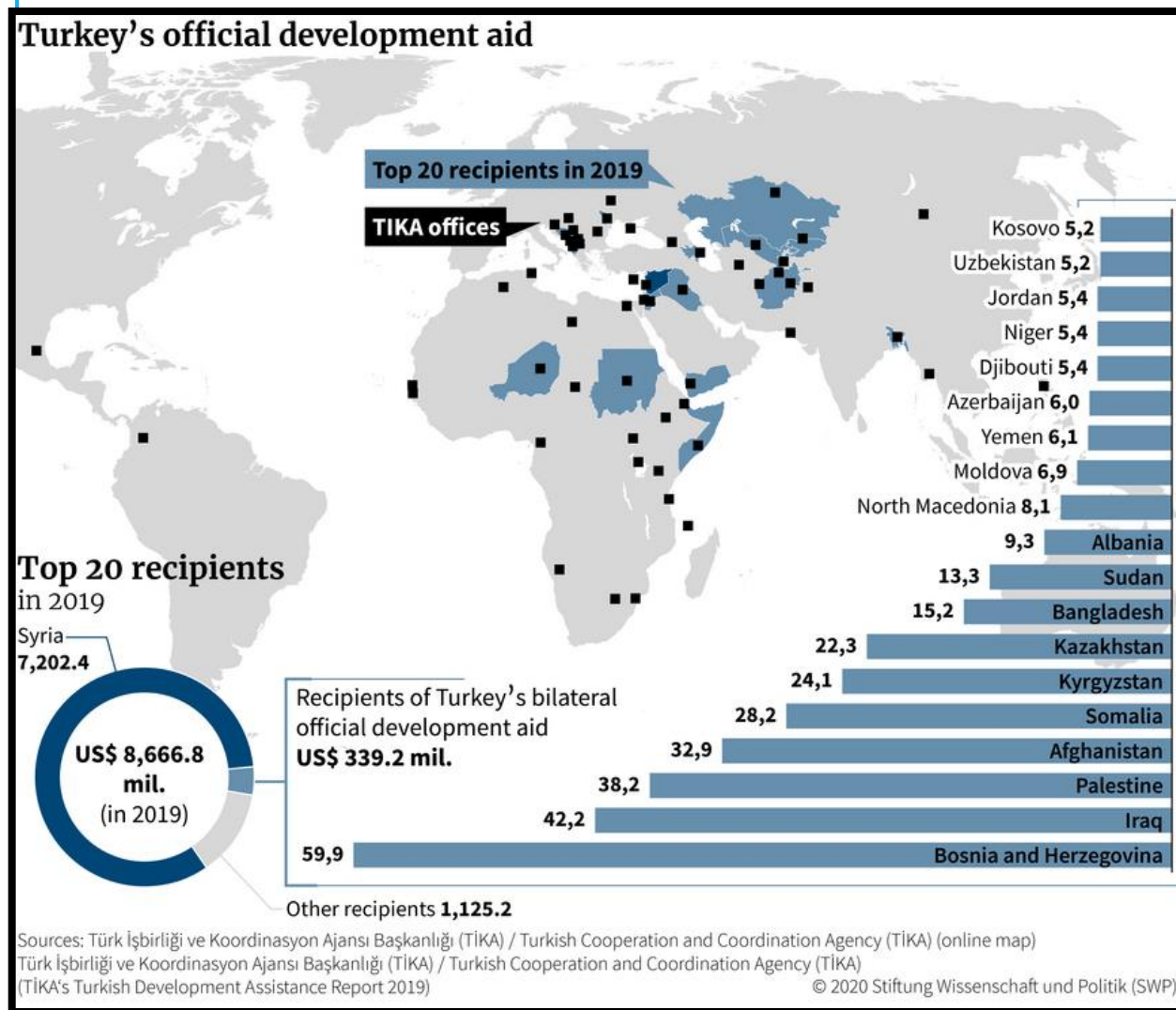
SL. 22. PODJELA VLASTI U LIBIJI, 2020.

- Turska je kasno ušla u vojni sukob u Libiji.
- Izravan vojni angažman Turske u Libiji započeo je tek 2019., kako bi zaštitila vladu GNA (*Vlada nacionalnog jedinstva*) koju priznaje UN, od vojne ofenzive generala Khalife Haftara.
- Turski interes za intervencijom u Libiji duboko je povezan s njezinim ambicijama u istočnom Sredozemlju.
- Izolirana u istočnom Sredozemlju, Turska je pronašla saveznika u vladi Tripolija.
- Dvije su strane potpisale Memorandum o razumijevanju u vezi s morskim granicama u studenom 2019. u zamjenu za tursku vojnu potporu vladi GNA.

Izvor: Center for Applied Turkish Studies, <https://www.cats-network.eu/topics/visualizing-turkeys-foreign-policy-activism>

SL. 23. TURSKA POMOĆ NERAZVIJENIMA U SVIJETU

- Turska je danas **vanjskopolitički i gospodarski prisutna** u središnjem dijelu afričkog kontinenta.
- Do nedavno Turska nazočnost ovdje nije bila značajna.
- Somalija, Sudan i Niger – najviše primaju turske pomoći.

ZAKLJUČAK

Nova politika 21. stoljeća dramatična je kombinacija novih tipova društvenih pokreta i nastavak važnih elemenata stare političke dinamike 20. st.

Politička moć vojske može se transformirati na mnogo mjesta, ali neće nestati.

Mladi, ali i žene, imaju moć i utjecaj kakav nikada prije nisu imali.

Njihov aktivizam ipak ne uzrokuje da starije patrijarhalne navike izgube velik dio svoje snage.

Nove tehnologije komunikacije i informacija transformirale su rječnik politike i stvorile **nove načine mobiliziranja javne podrške.**

Stare metode licem u lice institucionalne i politike „ulice“ i dalje su nužan dio učinkovitog političkog djelovanja.

LITERATURA I IZVORI

Ajkutt, A. M. (2013): Growth and Demography in Turkey: Economic History vs. Pro-Natalist Rhetoric, https://www.researchgate.net/figure/GDP-per-capita-and-its-Constant-Growth-Path-in-Turkey-1950-2050-Note-Purchasing-power_fig1_299254694 (15.2.2023.)

Adar, S., Seufert, G. (2021): Turkey's Presidential System after Two and a Half Years, Stiftung Wiissenschaft und Politik, <https://www.swp-berlin.org/en/publication/turkeys-presidential-system-after-two-and-a-half-years> (15.2.2023.)

S. Adar, H. A. Aksoy, S. Çevik, D. Isachenko, M. Rau, N. T. Yaşar (2021): Visualizing Turkey's Foreign Policy Activism, Center for Applied Turkish Studies, <https://www.cats-network.eu/topics/visualizing-turkeys-foreign-policy-activism>

Biagini, A. (2012): Povijest moderne Turske, Srednja Europa, Zagreb, p. 185.

Esposito. L. J., Sonn, T., Voll, O. J., 2016: Islam and Democracy after Arab Spring, Oxford University Press

Ismail, N. (2018): Što je to uopće salafizam?, <https://www.dw.com/hr/%C5%A1to-je-to-uop%C4%87e-salafizam/a-45707744> (24.2.2023.)

Muharemi, A. (2012): Turska – Uvod u povijest, unutarnju i vanjsku politiku, Novi liber, Zagreb.

ZAHVALJUJEM NA PAŽNJI!!
PITANJA??